

DO

Sayı : 42

Cilt : 7

BU SAYIDA

İnceleme - Eleştirme - Şiir - Hikâye

İlhan TARUS
Orhan SUDA
Nuzhet, ERMAN
Fethi NACİ
Halil UYSAL
Turgut UYAR
Veysel ÖNGÖREN
Fethi GIRAY
Hasan HÜSEYİN
S. N. ÖZERDİM
Mutlu AYDIN
Celâl ÇUMRALI
Nevin İŞLEK
N. MENEMENCİOĞLU
Nurer UĞURLU
Alâeddin BİLGİ
Kemâl TAHİR
Sezer TANSUG

S

T

Mart : 1961

Fiyatı : 1,5 Lira

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

BAŞARI İLE KULLANILIR

Baş, diş, adale ve soğuk algınlı-
ğadan mütevellit bütün ağrılara
karşı GRİPİN başarı ile kullanılır

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Tiyatro:

1 — Öteye Doğru, Sutton Vane	100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, Turhan Dilligil	100
3 — Annemi Hatırlıyorum, John Van Druten	100
4 — Bir Dünya ki, Suat Taşer	100
5 — Vatansaverler, Sidney Kingsley	150
6 — Korku, Orhan Asena	100

Gezi:

1 — Moskova Mektupları, Lydia Kırk	100
2 — Abbas Yolcu, Atilla İlhan	400
3 — Ha bu diyar, Fikret Otyam	200
4 — Gide Gide, Fikret Otyam	250

Deneme - Fıkra:

1 — Söz Arasında, Ataç	100
2 — Devekuşuna Mektuplar, Haldun Taner	300

Bale:

1 — Gönül Yüce Türk, Metin And	500
--------------------------------------	-----

Mimarlık:

1 — İnsana Dönüş, - F. L. Wright - Şevki Vanlı	1000
--	------

Çocuk:

1 — Altı Kardeşler, Oğuz Tansel (*)	100
2 — Cimri ile Cömert, İhan Dumanoglu	100
3 — Talih Kuşu, Tezel Amca	100
4 — Kahkaha Sultan, Mümtaz Zeki Taşkin	100
5 — Öksözoğlan, İhan Dumanoglu	100

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira, 6, yedibuçuk lira, 7-8 birarada 10 lira

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1-2 birarada 18 lira

D O S T

Cilt : 7 - Sayı : 42 - Mart 1961

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi :
Salim Şengül

Yazı İşleri
Sorumlusu
N. Şengül

Ayda bir çıkar

İdare yeri :
Rüzgârlı Sokak
Ove Han Da. 4
A n k a r a

Telefon :
11 98 29

Aboneli :
Yılığ 18 TL.
6 aylık 10 TL.
Dış memleketler
için bir misli
alınır

Öğretmen ve
Öğrencilere % 20
indirme yapılır

Basıldığı yer :
**Güzel İstanbul
Matbaası**

BU SAYIDA

Alışılmamış (İnceleme)	İlhan TARUS
Çeviri Kadın Gibidir (İnceleme)	Orhan SUDA
Sabah Keyfi (Şiir)	Nüzhet ERMAN
« ve Çevremizde Umutsuzluk Belası» (Eleşt.)	Fethi NACİ
Ağıtlarda Varolmak (Şiir)	Halil UYSAL
Gecikmemiş, Meytup, Meytuptur (Şiir)...	Turgut UYAR
Allahın Belası veya İblis (Eleştirme)...	Veysel ÖNGÖREN
Ağıt (Şiir)	Fethi GİRAY
Hiroşima (Şiir)	Hasan HÜSEYİN
Yılan Hikâyesi	S. N. ÖZERDİM
Büyük Fırının İçi (Şiir)	Mutlu AYDIN
Şiirimizde İyimserlik (Eleştirme)	Celâl ÇUMRALI
Karmızı Akşam (Hikâye)	Nevin İŞLEK
Yetişkinlere Şiir	
Adam Wazyk'den Nermin MENEMENCİOĞLU	
Aşk Sultanım (Şiir)	Nurer UĞURLU
Dimitri Şostakoviç (İnceleme)	Alâettin BİLGİ
Geçen Ayın İçinden	DOST
Dergilerin Getirdiği	Fethi NACİ
Kolaya Kaçmıyalım (Tartışma)	Kemal TAHİR
Sanat Çevresi	Sezer TANSUĞ

D İ K K A T

Posta Kutusu adresini bıraktığımızdan her türlü Yazışmaların işyeri adresimize yapılmasını rica ederiz.

ALİŞİLMAMIŞ

İlhan TARUS

Bizde. alışılmamış görünürlere karşı oldum bittim bir sevgisizlik var. Yüz yıldan bu yana, belki Viyana bozgunundan başlayarak, türlü siyasal değişiklikler, çalkantılar ortasında bile, şaşmadan, yılmadan, bir takım kalıplara bağlanıp rahatça yaşamayı huy edinmişiz. Dikkatlice bakarsanız tarihlerimiz, bilim eserlerimiz, gazete ve dergilerimiz, sanki düzenine girmiş, muradına ermiş, dengesine kavuşmuş bir ülkedeymişiz gibi, kabataslak formüller içinde yuvarlanıp giderler. Kolay anlaşılması yönünden «alışılmış»ın adama daha bir şirin görüldüğü kuşku götürmez ama, «alışılmamış»ların tadına da bir vardır mı, bir daha ayrılamazsınız. Sanırım batı uygarlığının temelinde bu tad mayalanır. Yeniliklere, buluşlara, dayanılmaz gereksinmelere yol açan da budur.

Viyana bozgunundan önce devlet ya da fikir adamının biri, İran'a saldırıp oradakileri bastıralım; yurtlarını ele geçirelim; bayrağımızı Hazer engininde dalgalandıralım, dedi mi; önde kaymak kat, herkes hemen kulak kabartırdı. Daha önceleri, hayvanlarımızı atlayıp Ural'a varalım; sulak yaylalara yayılalım; bereketli ovaları sürelim, dedi mi; tayflarda hazırlık şingirtıları hemen başlardı. Tanzimat döneminde, bekçi sopaları için vükelâ toplantılarını, zorunlu kılan bir düzeye inmişiz. Cumhuriyet'ten bu yana da, bir Atatürk'ün, bir de 27 Mayıs öncülerinin avucunda anca kıprama gücüne erişebildik. Ama «alışılmış»ın boyunduruğundan kurtulduğumuzu düşünemeyiz.

Bizi buna alıştıran, aydın öncü takımımızdır. Bu takımı kötü yolda yürümeğe alıştıran da okumaz-yazmaz milyonların isteğidir. Yeryüzünün bütün sorunlarıyla anca kulaktan-dolma ilişki kurabilen kalabalıkların, kısa, sığ, yavan anlayışa bel bağlayacağı, ötenin denizine yaklaşmaktan yılacağı akla yatkın gelir. Aydın öncü sözünü geçirmek, önem kazanmak, çıkarını yoluna ve yaşamını düzenine komak görüşüne saplandı mı, yavaş yavaş bir yurt hayınlığı eğrisine girer. İşte alışılmamış bir görüş!

İnsanların genel olarak «yeniye karşı» olduklarını biliriz, belki bunu hoş da görebiliriz ama, kılavuz takımın eskiden sökülüp yeniye koşma görevinde olduğunu da yadsıyamayız. Oysa devlet idaresine, siyasal organa, gazeteye, kürsüye yapışan kılavuz aydın takımının çok büyük çoğunluğu bu gerçeği kulak ardına atmıştır. Uzun sözün kısası, Viyana bozgunundan beriye, «alışılmış»ın prangasına düşmüşüz.

«Alışılmış» a yatışım öylesine kök salıp temel tutturmuş ki, bilimde

yeniye doğru küçücük bir kıpraş gücü gösterene hemen zıppıkta damgasını vururuz. Sanatta, gökçe yazında değişikçe bir lâf edene iyi gözle bakmaz, üstüne çulları, leşini sermeğe çabalarız. Devlet hizmetinde çalışanların; yarı beylik ya da beylik plânlara doğru sürüklenenin «alışılmış» bir davranı göstermesi, onun hemen (menfi adam) lar listesine geçirilmesiyle sonuçlanır. Bunun anlamı, olduğu yerde çakılıp kalmadan tutunuz da, ayağı az sürçünce (vatan hayını) sayılmasına kadar uzar. Demek biz, salt alışılmışlara sıkı sıkı sarılmakla yetinmiyoruz; bu yoldan ayrılmamağa da anlı, andlı, karar vermiş bulunuyoruz.

«Alışılmış» a bunca bel bağlamamızın nedenleri çoktur ya, hepsinin buralarda sıralanması yersizdir. Hem uzun sürer; hem kitapların derinliklerine dalmak, zorluk çıkarmak, sıkıntı vermek gibi sakıncalar doğurur. Kısa, yeterli yol, korkup kaçmadan nedenlerin anasına danışmak. (Bilisizlik) derler bu doğurgan ananın adına.

«Alışılmamış» ilkesini birkaç konu üstünde (bilisizlik) kriteriyumuna vuralım :

N o k t a l a m a :

Noktalamaya, yazının ayrılmaz öğelerindedir. Biçim, okul, metod, aç, ilke ne olursa olsun, (anlatım) demek olan gökçeyazın, amacına erişmek için kısaltılmış, ağırlığı indirilmiş birer açıklayıcı (yardımcı tümce) demek olan noktalamadan yakasını kurtaramaz. Omuz silkme gösterisi yapıp ondan vazgeçmiş görünenler, noktalama yöntemlerini bilmiyorlar demektir.

T o p r a k d a ğ ı t ı m ı :

(Köy) kuruluşunun toplumbilim'de ve Ekonomi'de yeri nedir; bizim (köy) sorunumuz hangi anlama gelir, nasıl çözülür; bunu ayrı bir bölümde ele almak isteriz ama; köy üstüne roman hikâye yazarlarımızın toprak dağıtımını işini ele alışlarında «alışılmış» ın zincirlerine çakıldıklarını burada açıklayabiliriz. Onlar, irilisi ufaklısı, köylerde yaşadıkları sürece işitip belledikleri başlıca tasayı yapıtlarına direk diye dikmişlerdir. Cezaevinde köylünün, doğum yerinde horatanın, kıyı gerçekleri arasında milletin diline doladığı topraksızlık acısı, köy hikâyeleriyle romanlarına, basma kalıp, geçmiş oturmuştur. Görüp işittiklerini dizi diziyeye veren romancılarımız, toplumu çözüp kurma çabasını göze alamazlar da olayları birbiri peşisıra öyküledikten sonra ille de ille, acılar, şekvalar, tasalar üstünde dururlar. Yapının temelinde topraksızlık yatar. Onlarca Köylerden kentlere göçün nedeni de, köyde yaşam düzeyinin ortaçağdan bu yana olduğu yerde duraklaması da, geçim standardının düşüklüğü de bu yoksunluğa dayanır. Nedeni, ülkedeki köy sorununu oluşup geliştiği ölçüler içinde bilmemeleridir. Kentlilerininkine benzer bir eksikliğin, ekip biçme tekniğini bilmemenin arı tohum anlayışından uzak duruşun, süreli danecik, hele buğday üretiminde toprağın düşeceği fu-

**karalığın, susuzluğun, gübresizliğin, bitki nöbeti ve nadas yönetimine bu-
run kıvrımının, görgüsüzlüğün ve din inanışına dayanan kıt - kanaat ya-
şama alışkanlığının derinlere giden gerekleri, olanakları, köy yazarları-
nın bilmedikleri şeylerdir. İsterse köyden, tarladan, ocaktan yetişmiş
olsunlar.**

Sorun bu da değil: Topraksızların uyandırdıkları yankıyı bize ulaştır-
tırmada onca hüner gösterenler, toprak bölüşümündeki bugünkü duru-
mun zemzemle yikanmış olduğunun farkında da değillerdir. Yirmişer,
ellişer, yüzer dönümlük parçalara bölünmüş bir ülkede bundan yüz yıl
önce yaşamağa başlamış olsaydık, adı geçen öykücüler bu kez bize,
toprakları büyük çiftlikler halinde birleştirip işletmenin gereği üstün-
de bildirilerde bulunacaklardı. Teknik yöntemlerin, sulama ve gübrele-
menin ilk ve son kurtuluş yolu olduğunu, toprak kaymalarına karşı
kolektif düzende tedbirler gerektiğini, ormanların toptan korunması
işine hemen, derhal başlanmasının zorunlu bulunduğunu yana yakıla
anlatacaklardı. Ama bu da öğrenilip bilinmek, iyice sindirilmek koşulu-
na bağlı kalacaktı gene. Bakıyorsunuz; ormanların toptan devlet eliyle
ya da tüzel kişiler eliyle, zor yoluyla korunmasına elbirliğiyle yanlı çıkı-
yorlar da toprakların bölük pörçük edilmesini sosyal düzenimizin tek
çözüm yolu olarak yansıtıyorlar.

Konunun kısa, kesin, gün gibi aydınlık simgesi var: Toprak ağa-
ları dediğimiz kişiler, topluma zararlı ve kamu çıkarına aykırı yönleri
ayrı, bugün Türkiye'de 27 milyonun karnının doymasında yararlı iş gör-
müş insanlardır. Yoksa birer sokum lokmayı tek tek dışardan edinmek
zorunluğuna düşecektir.

Köy romanlarının orta direği böylece çökmüş oluyor. Acı ama, (alı-
şılmamış!)

Köy Enstitüleri:

Kuruluş, köye gitmek istemiyen öğretmenin yerine, köyden yetişmiş
öğretmeni hazırlamak ereğini güdüyordu. Programın yoksulluk nedenin-
den ötürü çok sığ tutulması sonucu bir takım alanlarda yetersiz ele-
manlarla karşılaştık. Yoksul köy ocaklarından gelmiş olmaları sayesinde
boş kalabilmiş olan gönülleri, kısa zamanda yurt sevgisiyle doldu.
Görev hızıyla taşıtı. Bir arkadaşımızın, Alangu'nun dediği gibi, hem
okullarında, hem de daha sonraları, durmadan epikalar yaratmağa dur-
dular.

Köy çocuğunun okur - yazar katına çıkması, sonu gelmeyecek bir
yolda yürümeğe başlaması demektir. Hem enstitülü öğretmenin kapa-
sitesi, hem de horantanın, çevrenin, devletin durumu, köy çocuğunun
tam eğitim görmesine engeldi. Enstitü çıkarlılardan bir takımı kapağı
orta eğitim kuruluşlarına atıp kasabalara, kentlere ulaşıyorlardı ya, ço-
cukların tümü köy çevresinde, güdük bilgiyle, kakılıp kalıyordu. Bu

durum kadın romancılarımız ve çıkarıcı gazetelerimiz için müşteri hazırlamaktan öte bir yarar sağlayamazdı. Sağlıyamadı da.

Dost'un geçen sayısında Fethi Naci'nin haber getirdiği Ömer Lütfi Barkan'ın görüşüne ne dersiniz? «Mütedavil sermayeli devlet çiftlikleri ile sıhhat, kültür kredi ve teknik merkezlerini bir araya toplayan bu haki (yarınki) köy enstitüleri...»

Benimki de, bu da, alışılmamış görüşlerden sayılır, öyle değil mi? Binlerce sayfalık epika dolduran arkadaşlarımız darılmasınlar.

K İ L A V U Z K U Ş A K :

Arkasından hâlâ alık alık baktığımız yedeksubay - öğretmen hareketi, belki beş yıl sonra daha iyi anlıyacağız, yüzyıllardır pek eşine rastlamadığımız bir kalkınıp koşar adıma geçme çabasıdır. Birkaç yıl sonra gazeteleri, dergileri, gökçeyazın betiklerini sökmeye başlayacak olan milyonları düşündükçe binbir «alışılmamış» geliyor usuma.

İlk önce şu kâğıt yoğaltımını devletçe bir kontrole bağliyamaz mıyız diyorum. Biz kâğıdın tam özgür dağıtımına da pek alışık değiliz ama, şimdiki koşulların hızı içinde, bir takım gözlerin karanlıklar içinden bellediğini görür gibi oluyorum.

Üç beş yıl sonraki okur - yazarların eline ne vereceğiz? Hiç düşündünüz mü bu yanı?

Demek biz, kılavuzluk etmekle görevli bir kuşağız. Köy enstitülerinden doğan sakıncaların daha büyük ölçüde fıskırıp ülkeyi sarmasını bir düşününüz. Bir de son yılların yayın çalışmalarını şöyle bir hatırlayınız. Özerdim dostumuzun telâllüğünü seve seve yaptığı kitaplar yığınının yüz boy, bin boy, onbin boy yükseltiniz. Sonra da yazarlarını, editörlerini, yayıncılarını hesaba katınız. Benim hatırlıyabildiğim şunlar :

Babialinin namlı kuruluşu İnkılâp kitabevi, son günlerde Muazzez Tahsin Berkand'ın tam dokuz romanının ikinci, üçüncü, beşinci, sekizinci baskılarını çıkarmıştır. O caddenin, politik çalışmaları da olan, gene ünlü editörü, Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray, Abdullah Ziya adında birinin yirmiden aşkın romanının ikinci, beşinci, onuncu baskılarını; yirmişer, otuzar, kırkar bin sayı halinde basmıştır. Berkand'ı tanıyan, bilen çoktur ama bu ikincisini (dost) un okurları arasında seçecek olanlar sınırlıdır. Kısaca tanıyayım : Her biri 300-500 sayfa tutan, Bizans devrinde yaşamış Türk cenkçilerinin serüvenlerini anlatan bu kitapların tek bir sayfasında, ağı yüzü düzgün, grameri sentaksi yerinde, tek bir tümceye rastliyamazsınız. Alışılmamış bir fikir, değil mi? Onbinlerce sayfada, (roman) adının onuruna uygun tek tümce demiyorum; böyle bir sav (roman) a sövmek olur. Ama tek bir tümce arıyorum ki, eli kolu kırık fiili faili dökük, yapısı çatısı çökük olmasın? Yok! Hepsini okudum mu? Hayır. Her çiltten dağınık düzende birkaç sayfaya göz gezdirdim.

Çeviri Kadın Gibidir

Orhan SUDA

İ t osuruğundan kemeñçe. Sı-
kıysa çevirin bunu bir başka
dile. Jean Gabin'in bir filmini ha-
tırlıyorum: LA NUIT EST MON
ROYAUME. İzmir Fransız Kültür
Merkezinde gösterilecekti bu film.
Ama türkçesine ne demeliydi?
GECE BENİM KIRALLIĞIMDIR.
Boram boram çeviri kokuyor. GE-
CE BENİM ÜLKEMDİR. Bunun
ötekinden aşağı kalır yeri yok.

Şöyle eli yüzü düzgün bir türk-
çe karşılık bulunamadı gitti. So-
nunda bir arkadaş, biraz tuhaf ge-
lecek ama ben buldum dedi: GE-
CELER YARİM OLDU. Şarkısı da
var. Hem de bayat mı bayat bir
şarkı. Gel gör ki arkadaşın bulduğu
karşılık filmin özünü de fransız-
cadaki anlamını da en iyi şekilde
veriyordu. Gerçi filmin türkçe çе-
virisi «Geceler yarım oldu» diye
yazılmadı ama o zamandan bu ya-
na düşünür dururum: iyi, sanatlı,
harikulade bir çeviri nasıl olmalı?

Bu konuyu birkaç yönden iş-

liyebiliriz:

- 1 — Şıpın - işi çeviriler. (piya-
sa çevirileri)
- 2 — Teknik çeviriler,
- 3 — Bilim eserlerinin çeviri-
leri
- 4 — Sanat eserlerinin çе-
viri.

Birincisini bir kalem geçelim.
Üstünlükü bir yabancı dil bilgisi
ve kalıplaşmış bir türkçeyle günü-
nü gün etmek, «yolunu bulmak»
için haftalık dergilerde, gazeteler-
de karşımıza çıkan çeviriler.... Bu
çevirilerin çoğunun ya yazarı ya
da çevireni belli değildir bile. Oku-
yucuyu avlamak, sürümünü sağla-
mak için yapılır bu iş. Şehvetli
bir dudakla, adaleli bir erkek vü-
cudunun maceralarını anlatmak
için en uygun yoldur bu.

İkincisi: yâni teknik çeviriler:
Bu çevirilerde mesele bir konu-
nun ya da bir eserin özünü, hattâ
hattâ havasını verebilmektir. Bu
işte önemli olan pratiktir; bir ko-

Gazetelerimiz, dergilerimizin çoğu, gökçeyazına merak sarmış sah-
tecilerin tüm betikleri, yazıları, tüm eski Türkçe din kitapları, safsata
ve hırafe dolu tüm tonluklar, vagonluklar, depoluklar. Bunlar ülkenin
dört bir yanına sürülüyor.

Üç beş yıl sonra eline betik alacak olan milyonlar için biz böy-
le hazırlanıyoruz işte.

Kılavuz kuşağımızın yapacağı bir iş var: Basılı biçime sokulmak
için harcanan kâğıda uygun yollu düzeni yararlı bir gözcü örgüt kura-
maz mıyız?

«Alışılmamış» lar bir süre uzayacak.

nunun bir makinenin, bir aletin bir ilâcın günlük hayatta neye yaradığını, ne için kullanıldığını anlatmak ve anlamaktır. Dil zevki, dile saygı sonra gelir bu işte. Çoğu zaman kelimeler, teknik deyimler olduğu gibi bırakılır. Türkçesi aranmaz bile. Zaten teknik gelişmenin hızı ve yaygınlığı içinde her şeye, her kelimeye karşılık bulmaya ne imkân ne de vakit vardır. Tabii bu yolda öylesine başarı gösterenler çıkar ki evlere şenlik. kalker *grue hydraulique*'i türkçeye sulu fahişe diye çevirir. **Un vol de reconnaissance**'a (keşif uçuşuna) minnet uçuşu der. Hem de bu minnet uçuşunu ikinci dünya savaşında İngiliz uçakları Berlin üzerinde yaparlar.

3 — Bilim eserlerinin çevirileri. Bence, burada, ele alınan, türkçeye çevrilecek konuyu iyi bilmek başta gelir. Bu temel şartla birlikte sağlam bir türkçe bilgisi ve yabancı dili doğru anlamak çevirmeni başarıya götürür. Ne yazık ki bizde henüz bu yolda iyi, tadına doyumaz bir çeviri yapılmış değildir. Geniş okuyucu kitlesinin anlayacağı bir bilim eseri çevirisi yoktur bizde. Bir kırsalık, bir çoraklık vardır bu alanda. Dil bilenler bilim eserlerini, kendileri için okur incelerler. Bilimin bütün insanlığın malı olduğunu unuturlar. Anlamazlıktan gelirler. Bu konuları başkaları öğrenirse ben ne yaparım korkusu vardır âdeta.

Bizde bir Hegel çevirisi, bir Kant çevirisi gördünüz mü? Klâsikler serisinde çıkan M. Kara-

san'ın Descartes çevirileri anlamca doğru ama türkçe bilgisi, dil zevki yönünden eksiktir. Takur tukur dur. Hilmi Ziya Ülken'in Spinoza'dan çevirdiği «Etika» üzerine afiyet, sadece bir çeviri hastalığıdır. Bak neler bilirim, neler çeviririm. Al da oku, der gibidir Hilmi Ziya. Tabii bu arada hem Spinoza hem de türkçe SÜN-DÜRÜLMÜŞTÜR.

Kala kala elde bir Eflatun çevirileri ile Adnan Cemgil'in çoğu yeri yanlışlarla dolu Diderot çevirileri ve Lütfü Ay'ın Voltaire'den çevirdiği «Felsefe Sözlüğü» kalıyor ki bunlar da türk gençliğine, türk halkına bilim ve felsefe dünyasını bütünüyle vermekten çok uzaktır. (Bu çeviriler yapılmamalıydı, faydasızdır demek istemiyoruz).

Bu alanda çeviriler yapmak isteyenler işledikleri, ele aldıkları konuyu iyice, adamakıllı bilmek zorundadırlar. Genel kültür, söyleyisinden, sağlamından bir genel kültür sonra da belli bir alanda özel kültür şarttır bu işte. İnsanlığın, insan topluluklarının harikulade tarihini, doğru bir şekilde anlamak, sindirmiş olmak ve gerçekten bilime inanmak gerekir. Hür fikirli, gerçeğe saygı duyan, bilimin gelişmesinin ana yönünü temelinden kavrayan, türkçeyi seven, dilimizin imkânlarını, anlatma gücünü, yabancı dili şaşmaz bir doğrulukla bilen insanlar gerek bize. İşte o zaman ta Demokritos'tan günümüze kadar gelmiş belli başlı düşünürleri ve onların eserlerini türkçemize kazandırmış

oluruz; işte o zaman, Lucretius, Demokritos, Eflatun, Aristo, Descartes, Bocan, Montesquieu, Voltaire, Diderot, Hegel, Kant Engels, Einstein ve ötekiler türk okuyucusunun elinden düşmez.

Gelelim asıl konumuza, sanat eserlerinin çevirilmesi konusuna :

Bir sanat eseri (roman, hikâye, tiyatro, masal...) türkçeye nasıl çevrilmelidir? Nasıl çevrilmelidir ki lezzetle okunsun. Sanki türkçe yazılmış gibi, hem de çok güzel bir türkçeye yazılmış gibi olsun.

Bunun için temel şart, çevrilecek eserin havasına girmek, eserle içli dışlı olmaktır. Her satırı, her cümleyi bir kuyumcu gibi işlemektir. O esere sanki kendin yazıyormuşsun gibi bir ane sevgiliyle bağlanmaktadır.

Bunun için de belli başlı yollar şunlardır :

Deyimi deyimle, ata sözünü ata sözüyle, kuruluşu kuruluşla, kelime oyunun kelime oyunu ile, argoyu argoyle karşılamak. Bunlar olmadan bir sanat eserini bir başka dilde yeniden yaratmak, yazmak mümkün olmaz.

Saltıkov Şcedrin'in o eşsiz eserini Aziz Alpaut adında biri türkçeye çevirdi. Çevirdi de ne yaptı. Bence masalların canına okudu. Ve bu işi daha başlangıçta yaptı : **BÜYÜKLER İÇİN MASALLAR** dedi. Evet cümle dilbilgisi bakımından doğru ama dil sevgisi, dil anlayışı yönünden sakat, zevksiz. Bu cümlelerin, doğrusu, türkçesi **BÜYÜKLERE MASALLAR** dır,

Çocukluğumuzdan beri iştir dururuz : baloncular «Bebelere balon» diye bağırırlar. Hiç çocuklar için balon diyen baloncu gör-dünüz mü?

Yanılmıyorsam Saint Exupéry'nin Pilote de Guerre'inde (Savaş Pilotunda) şöyle bir cümle geçiyordu : **JE PENSE PAR CONTRADİCTION**. Kime gösterdimse, kime sordumsa iyi bir karşılık alamadım. Sorduklarımın hepsi cümleyi doğru anlıyorlardı Canım işte **TEZATLARLA DÜŞÜNÜYORUM** demektir bu diyorlardı. Hem de iyi fransızca bilenler söylüyorlardı bunu. **TEZATLARLA DÜŞÜNÜYORUM**. Ne demektir bu? Bunun neresi türkçe. İstedğim karşılığı veremediler bana. Oysaki bu cümlelerin türkçedeki karşılığı şöyle olmalıydı : **DÜŞÜNCELERİM BİR-BİRİNİ TUTMUYOR**.

Ben onlardan daha mı iyi fransızca biliyorum. Hiç te değil. Ama aramızda bir fark vardı. Ben dilimizi seviyorum. Dilimize saygı duyuyorum. Türk dilinin anlam gücünü araştırıyorum. Övünmek için söylemiyorum bunu.

Ne kadar iyi dil bilerseniz biliniz, her eseri, her yazarı türkçeye çevirim diyemezsiniz. Derse-niz yanlış olur bu. Bir çevirmen her eseri çevirebilir. Ama asıl çevirdiği, çevireceği birkaç yazardır. İşte onları hakkıyla çevirebilir, onları kazandırır ana diline.

Dikkat edin bir yazara bel bağlamış kaç çevirmen vardır bizde? Parmakla sayılacak kadar

azdır. Bir Garcia Lorca çevirmeni, bir Andre Gide çevirmeni, Bir SHAKESPEARE çevirmeni, bir Şolohof çevirmeni yoktur bizde. Bir eseri kelime kelime çevirmek, anlamına bağlı kalacağım, söz dizimini gözden kaçırmıyacağım diye çevirmek sadece akıntıya kürek çekmektir. Bence bir suç işlemektir. Cevdet Perin **Vadideki Zambak**'ı türkçeye çevirmişti. Hani sinema delisi kızlar, oğlanlar vardır, her gördükleri filmi anlatmaya kalkarlar. İşte Cevdet Perin'de onlar gibidir. **Vadideki Zambak**'ı türkçeye çevirmemiştir o. Sadece anlatmıştır. Üstelik kötü bir türkçeye anlatmıştır. Biz Henriette'i de, Felix'i da buzlu bir camın arkasından görürüz. Ortada dolaşan sadece görüntülerdir. Tahsin Yücel'in «**Fabrication**» çevirileri.. Böylesine çevirmecilik değil ithalâtçılık denir. (1)

Bir de öbür yanda Ataç'ı, Sabahattin Eyüboğlu'nu ele alın, bazı yanlışlarına rağmen Can yücel'in şiir çevirilerini ele alın. Çevireceği eser üzerinde düşünen, kafa yoran, şu cümleyi türkçede en iyi nasıl anlatabilirim diyen insanların çabasını göreceksiniz.

Yazıma başlarken «İt osurduğundan kemence» demiştim. Gene de söylüyorum. Bu cümleyi nasıl çevirmeli? Bunun Fransızcada mutlaka bir karşılığı vardır. Buna karşılayacak bir deyim mutlaka vardır. Bu günlerde bu deyim bulmaya çalışıyorum. Bulunca sizlere de söylerim.

Sabah Keyfi

Karşı evin bacası
Bacası derken vapur
Vapur derken deniz
Deniz derken balık
Balık derken büyük
Büyük derken küçük balığı yutar

Karşı evin bahçesi
Bahçesi derken ağaç
Ağaç derken dalı
Dal derken kedi
Kedi derken köpek
Kavga dediğin bundan çıkar

Karşı evin penceresi
Penceresi derken kız
Kız derken nişanlısı
Nişanlı derken yakışıklı
Yakışıklı derken subay
Subay derken paşa
Paşa derken

Ya ya ya şa şa şa şa
Fenerbahçe çok yaşa.

Nüzhet ERMAN

Bu konuda daha söyleceklerim var. Şimdilik hoşça kalın.

(1) Çevirinin ne olmadığını anlamak istiyorsanız, Oktay Akbal'ın Camus'den çevirdiği «Veba»'yı okuyunuz. Gözüpeklığın, vurdumduymazlığın, sorumsuzluğun bu kadarına da pes doğrusu.

“Ve Çevremizde Umutsuzluk Belâsı,,

Fethi NACI

Yaşar Kemal'in, 22 ocak 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde, «Karmakarış» başlıklı bir yazısı yayımlandı; toplumsal koşullardan, aydınlardan, umutsuzluktan, Yunus'tan söz açan bir yazı.

Toplumsal sorunları kendine dert edinmiş bir yazardır Yaşar Kemal; bu sorunları nasıl anladığını araştırmak, aynı genel görüşlerden yola çıkan aydınların düşünceleri arasındaki ayrımları — kimi zaman karşılıkları — ortaya çıkarmağa çalışmak, bizi birtakım ortaklaşa doğrulara yaklaştırabilir, sanıyorum. Çünkü aynı temel ilkelere bağlı olmak, somut sorunlar üzerinde aynı çözüm yollarına varmamıza yetmiyor. Herkes kendi çıkar yolunu, kendi doğrusunu söyleyecek, başka çare yok. Yanılgılar içinden ortaklaşa doğrulara varacağız.

I.

Yaşar Kemal'in yazısı «koşullu yazı» olmuş, bol bol koşul sözü ediyor, ediyor ya, kimi yerde bu sözle, daha doğrusu, «toplumsal koşul» sözünü edenlerle eğlenerek yapıyor bunu. Örneğin, «Koşullar bunu da bize çok görürdü. Kimbilir!» derken.

Yaşar Kemal'in «toplumsal koşullar» dan ne anladığını göstermek için yazısından bir parçayı alıyorum: «Sosyal koşullar önüne geçmiş, sosyal koşullar şunu yapmış bunu yapmış. Belli, besbelli bir şey. Bunun önünde boynumuz kıldan incedir. Ne yaparsa sosyal koşullar yapar. Önüne geçemezsin. Onun dışındaki çırpınışlar bir özlemden öteye geçemez.» Daha aşağıda da, «Toplum koşulları insanları varılacak yere eninde sonunda ulaştırır, dediler. İnandık, iman ettik. Önünde boynumuz kıldan incedir.» diyor.

Yaşar Kemal'e «koşul» dan ne anladığını sormak gerek; çünkü «koşul» sözcüğünü, neyi karşıladığını iyice düşünmeden, gelişi güzel, kullandığı belli; yanlış yargılara varmasının nedenlerinden biri bu. Örneğin, «Ne yaparsa sosyal koşullar yapar. Önüne geçemezsin.» ve «Toplum koşulları insanları varılacak yere eninde sonunda ulaştırır, dediler. İnandık, iman ettik.» derken «sosyal koşullar» ve «toplum koşulları» nı «toplumsal kanunlar» anlamına kullandığı belli. Oysa toplumsal koşullar başkadır, toplumsal kanunlar başka. Toplumsal kanunları tanımak, böylece zorunlukların bilincine vararak toplumsal koşulları değiştirmek mümkündür. Ne var ki toplumsal kanunlar, toplum içinde, bizim irademizden bağımsız olarak, olup biten oluşları yansıtan nesnel kanunlardır. Bunu yadsımak, giderek

bilimi yadsımaya varır; oysa bilimi yadsımak, her türlü önceden görme olanağını, yani toplumsal koşulları değiştirmek olanağını yadsımak demektir. Tabiat olaylarına olsun, toplum hayatına olsun, ancak bunların kanunlarına dayanılarak egemen olunabilir. Sputnikler, çekim kanununu yadsımamanın değil, çekim kanununun gereklerine uymamanın sonucudur. Mekanik gerekirciliğin kadcerciliğine karşı, idealist gerekmezciğin (indeterminisme) serüvenciliğine karşı, toplumsal kanunların gereklerine uymaktan başka çare yoktur.

«...dediler. İnandık, iman ettik.» diyor Yaşar Kemal. Yukarıya aldığım sözleri, Yaşar Kemal'in özgürlük zorunlukları idrak etmektir ilkesini kadcerci bir görüşle yorumladığını gösteriyor; bunun sonucu, geleceği kendinde taşıyan toplum katının yaratıcı gücünü ve taşıdığı özgürlük ögesini yadsımaya varır. Kimbilir, belki de Yaşar Kemal'e, «İnsanlık ancak çözebileceği sorunları koyar; çünkü, yakından bakınca, bu sorunların ya yalnızca bunları çözmek için gerekli maddi koşulların olduğu ya da hiç olmazsa oluş yolunda bulunduğu yerlerde ortaya çıktığı görülür.» demişlerdir de o böyle anlamıştır. Toplumlar, tarihin her döneminde, bu döneme özgü sorunları koyar ve çözerler. Çünkü «İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, ama canlarının istediği gibi, kendi seçtikleri koşullar içinde değil, geçmişten kalan koşullar içinde.» Önemli olan, geçmişten kalan koşulları bilimsel bir yöntemle araştırıp ortaya koymak ve bu koşullar içinde «Ne yapmalı?» sorusunun karşılığını aramaktadır.

II.

Yaşar Kemal, yukarıya aldığım sözlerinden sonra, şöyle diyor: «Bir de başka bir şey, ya sosyal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak. İnsan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde olmak... Geride kalmakta direnmek... Geriliği zorlamak.»

Yaşar Kemal, iki ayrı durumu birbirine karıştırıyor: Bir ülkenin toplumsal koşullarının getirdiğinin gerisinde kalmak ve insan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde olmak. İnsan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde olmak toplumlar için düşünülebilir. Bunun da birtakım tarihsel, ekonomik toplumsal, siyasal nedenleri vardır. Böyle bir toplum içinde yaşayan bireylerin — ne denli güçlü olurlarsa olsunlar —, insan topluluğunun vardığı yerin çok gerilerinde bulunan kendi toplumlarının belirli, özel koşulları içinde yaşamaktan başka ellerinden bir şey gelmez. Örneğin bir toplum yarı feodal düzende, bir başka toplum kapitalist düzende, daha başka bir toplum da sosyalist düzende yaşayabilir. Henüz kapitalist bir düzenin bile kurulmadığı, düne kadar derebey artıklarının siyasal gücü ellerinde tuttukları ülkemizde aydın bir kişi, nesnel koşulların sonueu olarak, insan topluluğunun vardığı yerin — ister istemez — çok gerilerindedir. Bu, insan topluluklarının vardığı yer ile kendi toplumumuz arasında bir ilişki yok demek değildir. İnsan topluluklarının gelişme-

mesinin yaşadığımız toplumun koşullarını değiştirmekte etkisi, payı vardır. 1839 Tanzimat Fermanı'ndan tutun da 1946 da çok partili dönemin başlamasına değin — ve 1946 dan sonra da — bir çok gelişimede «insan toplulukları»nın gelişmesinin — daha doğrusu bizim toplumsal koşullarımızın dışındaki gelişmelerin — etkisi büyüktür. Yaşar Kemal bu ilişkiler üzerinde durmuyor.

Toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak diyordu Yaşar Kemal. Bence tam karşıt bir durum var. Türkiye'de aydınlar toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmamışlar, genel olarak, insanlığın ekin kaynaklarından yararlanarak, toplumsal koşulların yalnızca ürünü olmaktan kurtulmağa, bu koşulları aşmağa — düşünceleri bakımından — çalışmışlardır. Gerçi batının ekin kaynaklarından yararlanma, başlangıçta, ancak iç toplumsal koşulların elverdiği — belirlediği de diyebiliriz — ölçüde olmuştur; gene de toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak söz konusu olamaz. Tarihimizden buna pek çok örnek verilebilir. Örneğin feodal Osmanlı toplumunun aydınları olan Jön Türkler, çağlarında, batıda çok daha ileri düşünceler kaynaşırken, 1848, 1871 olayları olurken, bula bula meşrutiyet ideolojisini bulmuşlardı, ama düşünceleri gene de toplumsal koşullardan ilerde idi.

Türkiye'de aydınları sorunu toplumsal, koşulların getirdiğinin gerisinde kalmak değil, bu koşulları —toplumsal kanunlardan yararlanmak yoluyla — çözümliyerek bu koşulların bilincine vararak, belirli dönemlerde nelerin yapılabileceğini bilmektir. Biraz aşağıda değineceğim «umutsuzluk belâsı», toplumsal koşulların getirdiğinin gerisinde kalmanın değil, gene bu koşulların sonucu olarak, toplumla ilişki kuramamanın, toprağa yerleşmemenin sonucudur; soyutlamalar yüzünden idealizme kayışın, idealist gerekmezliğin serüvencisi durumuna düşmenin sonucudur.

III.

Yaşar Kemal şöyle devam ediyor: «Ama şimdi, şimdi yirminci yüzyıl. Sosyal koşullar bizi daha insan olmağa, insanları sömürmemeye, aşılatmamağa zorluyor. Elbirliğine, kardeşliğe zorluyor. Artık iş tam kertesine gelmiş. Biz daha çırpınıyoruz. Her şey gün gibi ortadayken biz daha bocalıyoruz.»

Yaşar Kemal'in dilinde «koşul» Divan Edebiyatının gülü gibi, bülbülü gibi bir mazmun haline geliyor; koşul'u içeriğinden soyarak kullanıyor Yaşar Kemal. Böyle olduğu içindir ki yazısında «koşul» bir şeyi karşılamıyor, boşlukta kalıyor. Bu cümlesinde de yirminci yüzyılın genel koşullarıyla Türkiye'nin özel koşullarını birbirine karıştırmış. Her şeyin gün gibi ortada olduğunu görenler aydınlardır, daha doğrusu, aydınlar çoğunluğudur. Çünkü aydınlar yalnız Türkiye'li değil, yirminci yüzyılı; çünkü aydınlar batının ekin kaynaklarından yararlandıkları için, yaşadıkları toplumsal koşulların bilincine vardıkları için — daha doğrusu,

Ağıtlarda Varolmak

— Haşmet Akal'ın ardından —

Aydınlık bir sabahtı koyup gittiğın
Yalnız karanlıkların ardında
Düşünceler yürüdü sessiz
Kavganın olumsuzluğunu yaşıyoruz bir daha.

Yokluğun verdi Cuma'nın ilk ışıklarını
Bir bir ısladım
Fırçalar boyada kaldı
Tablolar tablolar yarım.

Nerde şimdi düşündüğün ak yıllar
Geçer gider gecelerden gündüze
Solgun umutlar içinde tedirgin
Ağrısını bıraktın kırık dalların bize.

Anlatır durur gerçeğini son gelen
Söyleşir yana yakıla
Al Haşmet Ağabey
Sevdiğin renklerden bir demet yaptım sana.

Halil UYSAL

varabildikleri ölçüde — her şeyin gün gibi ortada olduğunu biliyorlar. Yoksa aydınlar yalnızca toplumsal koşullar'ın ürünü olsalardı, toplumsal ve ekonomik bakımdan geri olan bir toplumda düşünce bakımından ileri bir aydın yetişir miydi? Yaşar Kemal'in gözünden kaçan bir şey var: toplumsal koşullar kendiliğinden bilinç getirmez; bilinç, ekonomi, tarih, felsefe bilgileriyle var olur. Aydınların toplumsal görevi de budur zaten: geniş kitlenin henüz açıkça göremediği gerçekleri görmek ve anlatmak. Aydınlarda açık - seçik olan bilinç geniş kitlede bir bilinçaltı olarak bulunur; çünkü, sonuç olarak, aydınlar da, geniş kitle de aynı koşullar içinde yaşar.

Ülkemizde en yanlış yargı, «Ama iş tam kertesine gelmiş.» yargısıdır; bu kolay, bu kişiyi rahat ettiren, ama gerçeği gözden saklamaktan başka bir şeye yaramayan yargıdır. İşin tam kertesine gelmesi nice emeklere, nice kayıplara, nice sonu gelmez savaşlara bağlı... Bence, ülkemizde, bu toplumsal koşullar içinde, Yaşar Kemal'in cümlesinin tam tersi

doğrudur: «Toplumsal koşullar bizi daha az insan olmağa, daha namusuz olmağa, insanları sömürmeğe, aşağılatmağa zorluyor. Elbirliğini, kardeşliği önlüyor!...» Öylese nedir bizi ayakta tutan? «Gerçeğimde düş — Düşümde gerçek — İnancım benim dikili ağacım» diyordu bir şiirinde Melih Cevdet.

IV.

Yaşar Kemal, «İnsanlar her zaman, her zaman iyiye, güzele, ileriye doğrudur.» diyor. Oysa, daha yukarda, «Umutsuzluk (...) çıkarıcılar, sömürücüler için bulunmaz bir nimettir.», «Umutsuzluk (...) soyucuların, kötülerin yardımcısıdır.» diyordu. Demek ki bir toplumda iyiden, güzelden, ileriden yana insanlar olduğu gibi, soyucular, kötüler, çıkarıcılar, sömürücüler de var. «İnsan» dan saymıyor mu Yaşar Kemal onları?

Yaşar Kemal, sorunları, belirli toplumlara göre, belirli koşullar içinde incelemiyor; olayları, gerçekleri birbirinden ayırarak soyutlama yapıyor.

V.

Yaşar Kemal, aydın - halk ilişkisi konusunda, şöyle düşünüyor: «Kendi koşulları, kendi gerçeği, yirminci yüzyıl gerçeği halkı zorlar. Halk da kendi sınırlarını... İyilik, güzellik, ilerilik, savaşında halkla birlik olmalıyız. Başka hiçbir çaremiz, çıkar yolumuz yok. Karmakarışıkta, karanlıktan, umutsuzluktan ancak ve ancak böyle kurtuluruz.»

Yaşar Kemal'e göre halk iyilik, güzellik, ilerilik savaşında, aydınlar da bu savaşın dışında. Yaşar Kemal'in bulduğunu sandığı çıkar yol, aslında, çeviri bir çıkar yol reçetesi. Oysa hazır reçetesi yoktur çıkar yolların, her toplum kendi gerçeklerine göre çıkar yolunu bulmak zorundadır. Bu yüzden Yaşar Kemal'in, örneğin Fransa için doğru olan, sözleri söz konusu Türkiye olunca yalmış oluyor. Çünkü Fransa'da halk ekonomik savaşını yapmak için sendikalarda, siyasal savaşını yapmak için partilerde teşkilatlanmıştır. Halkın savaş çizgisi, en gerçek, en ileri savaş çizgisidir; çünkü bu çizgi, bilinç ile kendiliğindenliğin birleşimi olan, bilimsel düşüncenin eylem haline geldiği bir çizgidir. Orta tabakadan gelen aydın kişi, ancak halkın savaş çizgisini benimseyerek, «karmakarışıkta, karanlıktan, umutsuzluktan» kurtulabilir. Bize gelince, «iyilik, güzellik, ilerilik savaşında halk» tan söz açmak, ya gerçeği görmemekte direnmektir, ya da bilinci yadsımak, kendiliğindenliğin ardından sürüklenmeği kabul etmektir. Prof. Bahri Savcı, bir incelenmesinde, şöyle diyor: «Siyaseten ve sosyalman da az gelişmiş bir ülkede, demokratik vetirenin işleminin ilk çağlarında, kendi ağırlığını hisseden halk tabakalarının siyaset safhasındaki rolü pek müsbet olmayabilir. Bu ilk çağlarda halk tabakaları, daha çok, kısa vadeli iktisadî menfaatleri ile moral ve sosyal alandaki muhafazacı eğilimlerinin tatmini ile ilgilenir. Fakat demokrasi de dayandıkça, onun terbiyetkâr tesirlerini almakta devam edilmiş olur ve artık, halk tabakaları, iktidarı tayin eden tercihlerini, daha zengin ve ye-

VI.

«Ve çevremizde umutsuzluk belâsı.» diyor Yaşar Kemal. «İnsan bir karanlık bir karmakarışıklık, bir umutsuzluk içinde kalıyor.» diyor. (Yaşar Kemal, bunu, başkaları için, «çevre» için söylüyor; kendi umutlu bir yazar.)

«Karmakarışıklıktan, karanlıktan, umutsuzluktan» nasıl kurtulacağız? Burdur Türk aydınlarının ölüm - dirim sorunu!

Unutulmaz bir mısra vardır, bir halk türküsünde : «Gözüm göre göre vurdular beni.» Turgut Uyar da «Ey bilene bilene tükenen bıçak» diyordu. Bu mısralar biraz da bizim hikâyemiz. Ne yapmalı? Sorunlarımıza hep hazır çözüm yolları aramışız. Kendi ülkemizin sorunlarını ancak kendi koşullarımızın bilincine vararak çözebileceğimiz halde hep çeviri çözüm yollarına bağlanıp kalmışız; en önemli olanı, **bugün yapılması gerekeni**, bu bilgi, bu sabır, bu yürek isteyen güzel işi yapamamışız. Sonuç meydanda : idealist indeterminizm'in serüvencileri olmaktan öteye geçememişiz. Çoğu aydınlarımız, çaresizlik içinde, toplumsal sorunlara bireysel çözüm yolları aramış, ya da bir esirgemezlik duygusu ile «Gözlerimi kaparım - Vazifemi yaparım» (Büsbütün başka bir anlamda) demişiz. Bunun kaçınılmaz sonucu elbette düş kırıklığı elbette umutsuzluk olur!

Kimi aydınlarımız da Yaşar Kemal'in düşündüğünün tam tersini söylerler : «İyilik, güzellik, ilerilik savaşında olanlar yalnız aydınlardır. Aydınlar halka bilinç getirmeli, bilinç verdikleri bir halka birlikte, halkın davası için savaşmalıdır.» Burada aydın - halk ilişkisi, bir öğretmen - öğrenci ilişkisi gibi anlaşılıyor; aydınlık halk hep birbirinden ayrı, hattâ birbirine karşıt kabul ediliyor. Aydınlardan, başkalarının davasını — halkın davasını — savunmak için, kendilerini vermeleri isteniyor. Bence aydınlarımızı sürekli yanılgılara götüren nedenlerden biri de budur : kendilerini toplum koşullarından büsbütün bağımsız sanmak ve iğreti, yapma, geçici bir aydın - halk ilişkisinden öteye geçememek. (Yaşar Kemal'in 27 Mayıs'tan sonra yaptığı röportajlar, yazdığı yazılar hatırlansın!)

Ben kendi çıkar yolumu söylüyorum : Aydınların halkla birlik olmaları, Yaşar Kemal'in sandığı gibi halkın ardından sürüklenmeleri demek değildir; bu durumda aydın toplumsal görevini yapmamış, aydın kişi niteliğini yitirmiş olur. Aydını bütün bütün halkın dışında bir öğretmen gibi görmek başkalarının davalarını savunan esirgemez (fedakâr, bir kişi saymak da yanlıştır; bu durumda aydın - halk ilişkisi iğreti, yapma, geçici bir ilişki olmaktan öteye gidemez. **Aydınların «karmakarışıklıktan, karanlıktan, umutsuzluktan» kurtulmaları, bence, aydınların, maddî - toplumsal çıkarlarını, toplum tabakası olarak çıkarlarını, halkın sınıfı çıkarlarıyla içten bir birlik halinde görmeleriyle mümkündür.** Bırakalım halk için savaşmak sözünü, bu sözdeki bayalığı, aydın kendini beğenmişliğini görelim, bırakalım o bencil esirgemezlik duygusunu; kendimiz için savaşalım,

TURGUT UYAR

Gecikmemiş

KOCA MEYDANLARDA AT KESERLER
KOCAMAN KUPALARDAN SU İÇERLER
ADAMLAR BÜYÜK, KALIRLAR
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER
GÜNEŞ EVİNE GİDER

---

kendi gerçek - toplumsal çıkarlarımız için! Halkın çıkarlarından ayrı değildir bunlar!

VII.

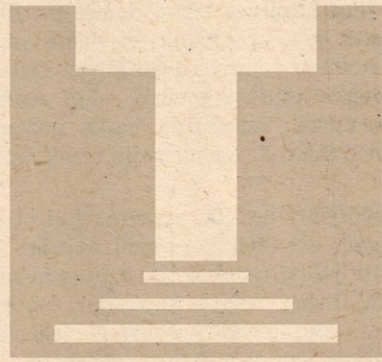
Yaşar Kemal'in iyi niyetli bir yazar olduğuna, iyilik, güzellik, ilerilik savaşında bir yazar olduğuna inanıyorum. Ama yazısında söyledikleri bizim gerçeklerimize uymuyor, hence. Benim söylediklerim de başkalarının düşüncelerine uymayabilir. Bunun için herkes kendi çıkar yolunu söylemeli diyorum. «Bunları söylersem benim için ne derler?» korkusunu bırakalım, diyorum. Hiçbir sorunu çözülmemiş bir ülkede başka çaremiz var mı?

SEVGİLİ BABANECİYİM

AT AT TUT

SUNA TOPU TUT AT
BEN ARTIK OKLA GİDİYORUM
NE GÜZEL GİDİYORUM
BÜTÜN ÇOCUKLAR HEP GİDER AKŞAMA KADAR
NE GÜZEL AKŞAMA KADAR
AT AT TUT SUNA KADAR
ANNEM BABAM İSE GİDİYORLAR
SEN GEL BANANECİYİM
SEN GEL
ANEM BABAM EVDE OLMUYORLAR
BEN OKULDAN GELİNCE HEP CAMDAN BAKIYORUM
SUNAYLAN
BİZİM EVİN CAMINDAN DIŞARSI GÖRÜNÜYOR
BİZİM EVİN DIŞARSI SOKAK
KİMBİLİR NE GÜZEL SOKAK
BEN HEP SOKAKABAKARIM
SUNAYLAN
BAZAN ÜŞÜRÜM AÇIKIRIM
PORTAKAL YERİM O ZAMAN HİÇ AĞLAMAM
HİÇ AĞLAMAM
ANNEM EVDE DEĞİL
UĞUR NE İYİ ORDA
SEN HEP SEVERSİN ONU KUCAINDA
ANNEMLENBAM İŞLERİNE GİDERLER
NAPSINLAR BORMUS VAR DERLER
ZİYANI YOKKİ DİYİLMİ
DİYİLMİ BABANNE
BİZDE KENDİ KENDİMİ ÇOK SEVİYORUZ
SUNAYLAN
SEN GEL BABANNE SEL GEL.

SENİN ELLERİNDEN ÖPERİM
EN İYİ ELLERİNDEN ÖPERİM
SEN NASILSIN BEN NASILIM
BEN İYİYİM.
BİZ SUNAYLAN DARILDIK
SEN GEL ARTIK...
BİZİM EVİN GECESİ VAR
SEN GEL ARTIK
ALTAN ATA OT AT
DİYİL Mİ BABAANNE
ALTAN NE İYİ ÇOCUK
DİYİL Mİ BABAANNE
ATLARA OT ATARKEN
ANNEM BABAM DİYOR Kİ
SOKAA ÇIKMA DİYOR
BENDE HİÇ ÇIKMIYORUM BÜLSEN NASIL ÇIKMIYORUM
SEN GELİRSEN HİÇ ÇIKMAM
BİZİM EVİN YILDIZLARI VAR
PENCERENİN GECE
GELİRSEN GÖSTERİRİM
SUSMADAN GÖSTERİRİM
ANNEMLER UYUYUNCA GÖSTERİRİM
ANNEMLER UYUYUNCA BEN BAKIYORUM
DURMADAN DURMADAN GÖZÜMLE BAKIYORUM
BİZ SUNAYLAN DARILDIK
BEN YALNIZIM DARILDIK
HEP YALNIZDIM DARILDIK
BİZİM OKULDA AĞAÇ VAR ÇIKARIM
HAVUZDA VAR BİZİM OKULDA
KOCAMAN DERİN BİR HAVUZ
BALIKLI HAVUZ...
BELKİ İÇİNE DÜŞERİM
BELKİ BALIKLARI BENİ YER
SEN GEL ARTIK
BABAANNE SEN GEL?????

TÜSTAV

.....ve çocuklar evine gider ....

Allahın Belâsı veya İblis

Veysel ÖNGÖREN

Halk ön plâna alınmadan «Bırakılmış Biri» açıklanamaz. Onda her nenden önce halk vardır. Bu halkın tarihin akışı içinde bir yeri. Yazarın kuruntularından, hayalinden çıkarılmamış, gerçekten yaşamış, yaşayan bir halk. Devrimlere karşın Osmanlı yanını olanca alışkanlığı ile sürdüren bizim halkımız. Aydınıyla, karasıyla (cahil).

Ne var ki bütün yönleriyle değil. Sade; taassubu, durmuş dinmiş yanı, mizahıyla. Bu üç yanı kusursuz bir gözlemle yansıtmış. Bu gözlemlerin gücünü anlatabilmek için apayrı bir inceleme yapmak gerekir. Belirli bir halkın, belirli birkaç yanını ortaya koyan Duru'nun bu davranışı üzerinde durulmaya değer. Gözlem gücüne sahip adam neden öte yana geçmemiş veya geçememiştir. Bundan da başka neden belirli bir halkı aşıp «Halk Tözüne» ve «Halk Kavramına» inmemiştir. Buraya bir nokta koyalım.

Bu halkı beğenmediğini, üstelik sevemediğini, tiksindiğini görüyoruz. Bu ulusunu horlayan bir kişinin tutumu olamaz. Esasta söz konusu ettiği ulusu değil, belli yıllar arasına sıkışmış, ulusundan bir parçanın sınırlı birkaç yönüdür. Fakat ortaya koyuştaki tek yanlılık başka bir yönden dikkati çekiyor. Bu, önemli. Öykülerindeki halkla ilişkilerinin olumsuz olduğunu kolayca saptıyabiliyoruz. Bu halkla bağı yoktur. Onlardan değildir. Dünyanın herhangi bir ulusunu anlatsaydı gene aynı yerlere eğilecekti. Kedilerden yazsaydı gene aynı olacaktı. Burada kendimize bir açıklama başlangıcı yakalayabiliyoruz. Bu durum, yazarın nesnel olduğu kanısını doğururken, öbür yandan da taassuba, dinmişliğe karşı biri olduğunu, fakat bunu belli bazı biçimler içinde tanıyabildiğini ve mizah yanının ağır bastığını yansıtıyor. Kendisiyle halkı arasında, küremiz arasında bilinciyle varabildiği ortak yön budur. Buraya da bir nokta koyalım.

«Bırakılmış Birinde» bu halkın yanısıra bir de bir «Kişi» var. Açıkca belirtilmemiş, yalnız «Hamza ve İki Arkadaşı» gibi öykülerde, örneğin İzabelle İbrahim'in arkadaşında işlenmiş kişi. Bu kendi kendine yeten veya yetmiye çalışan kişidir. Duru'nun tüm öykülerinde fedakârlıklar, büyük yardımlaşmalar, kahramanlar, iddialı kişiler yoktur. En önemlisi birinci kişi diye bir nen bulamazsınız. Hepsini tarayın «İşte yazarın istediği adam» diyemezsiniz. Gene hepsinde bulduğunuz olumlu değer yargılarını birleştirin örnek kişi çıkaramazsınız. Karamsar bir yazar olduğu

söylenen Duru'ya bu açıdan bakmak gerekir. Sadece yıkar. Halk hakkındaki gözlemleri doğrudur. Yakınmaları ise tedirgin edilmekten gelir. Toplum kaygısı ile düştüğü tedirginliğin yanısıra, kişisel tedirginlikleri de vardır. Toplumda kişi belirli bir noktaya kadar arkadaşdır, koca, karı, oğuldur. vb. Ondan sonrası kendisidir. Ve toplum vardır. Toplumdan aldıkları da vardır, topluma verdikleri de. Kişi olarak aşırı yardımları, fedakârlıkları gereksizdir. Bu toplum kurumların ve kişinin işidir. Duru sarsak, güçsüz adamı sevmez. Öte yandan şuna kahraman buna falan demek de yersizdir. Kimse toplum gücünden yukarı çıkamaz, onu yenemez. Duru bu saldırganlıktan, kişilerin bu aşırı duygusallığından, olumsuz tutkularından yakınır. Bu o kadar çok ki, çok söyler. Buna karamsar denemez, doğrudur. Doğru adam, kötüyü söylediği zaman karamsar kabul etmek, asıl karamsarlıktır. Yani, kötüden aşırı korkmak, yenilemeyeceğini sanmak, ortay koymaktan kaçınmak, o gücü bulmamaktır. Süsleyip, tatlılaştırıp sevmiye çalışmaktır. Kestirmeden başeğmektir. Duru bunu yapmadı, sanırım yapmayacak da.

Bu çizgide birine ben, gerçek toplum adamı derim.

Bir de nihilist, anarşits lâfı var. Adam bir neni yıkmak isterse ve o nen yıkılmaya yargılıysa o adam nasıl nihilist oluyor? O halde nihilistlik sağduyudur. Olumluluktur. Duru'nun yıkmaya çalıştığı nenler küf tutmuş, kokmuş nenlerdir, bırakın yıksın. Böylesi yazara ayıklayıcı derler.

Duru, ister istemez Sait Faik'i hatırlatır. Yüzeyde kalan bir gözlemlerle yaklaşma gibi görülen bu hatırlatma aslında derin bir ayrımdır. Hatırlatır; Sait Faik'te de geniş ölçüde halk vardır. Ama hep kişilerdir. Sevdiği beğendiği adamı alıp kendince evirip çevirerek öykülerine koymuştur. Toplum açısından önemli özellikleri yoktur. Çok dolaylıdır. Sait Faik bir toplumdandan çok feylesoftur. Nesnel olmamıştır. Nesnel olduğu konu insani değerlerdir. Ne kadar nesnel olunabilirse. Duru'da ise insanın kişi olarak önemi yoktur. Toplumda işlemi oldukları tip olarak önemlidirler. Nesnelidir. Hatırlatır; Sait Faik'te de bir kişi vardır. Bu, toplum adamı değildir. Doğada yaratıktır. Kentler, töreler, yasalarla, kendi psikolojisi ile kavgadadır. Hayalleriyle, zevkleriyle, kaprisleriyle insandır. Bu kişiyi bize bunca sevdirten, saydırtan nen insani değerlere oturtulmuş olmasıdır. Duru'nun öyküleri toplumbilim gözüyle, Sait Faik'inkiler psikoloji ve felsefe gözüyle tartışılabilir.

Ötedenberi toplumcu yazar diye bir sorunumuz var. Yazılanlar içinde doğru olmıyanları da gördüm. Yani tam gerçeğin zıddı. Ütopiyolar var, kuruntular var, hele büyütmeleler, ufak bir gerçeği dağ gibi büyütüp romanlaştırmak daha çok. Kimse halkın özüne, onu sıkın kafasındaki çembere, gene onun açısından gitmemiştir. Hep kendi açılardan, Tefvik Fikret zamanındanberi bilinen beylik, dinsel sömürmeden gelen daracık taassup yergileriyle gitmişlerdir. Gerçi Duru'da bu kadarına varmıyor. Zaten böyle bir savısı da yok. Lakin kendi açısından

aldığı halde, gına gelen sefalet, ezilme, o mutlak haklı, masum halk-
cık ayaklarına da düşmüyor. Halkın kafasındaki örümceği muska, te-
vekkel tü taallah kalıplarına gereksinme duymaksızın, gerekse-
lerden, pekâlâ daha iyi verebiliyor. İnandırıyor. Güzel olan, asıl olum-
lu olan suçu, onda bunda değil, halkta buluyor. Halka yükleniyor. Se-
vimli bir tutum. Bence ilk toplumcu yazarlarımızdan biri Duru'dur.
Nesnel bir çabayla bir yandan toplumun çok önemli yanlarını öykü ku-
rallarıyla, bir yandan «Toplumsal Kişi»yi verebildikten sonra. Bunu
bir temele dayanarak, bilim kafasıyla yapıyor. Bilmediğini de yazmıyor.

Sait Faik'i yukarda söylediğim yanlarıyla aşmış olduğu kanısında-
yım. Sait Faik'i aşmak ise Türk öyküsüne yeni bir biçim vermek de-
mektir. Nezihe Meriç'ten sonra bu biçimi sağlayabilen ikinci öykücü.
Bir süre sonra birbirlerinden olumlu etkiler alabilecekleri saptanabi-
lir. Bu ise öykümüz için iyi olur.

«Bırakılmış Biri»nde yer yer görülen, sonraki öykülerinde, ör-
neğin «İki Kafaya Bir Şapka», «Denge Uzmanı», «Konuk» da açıkca or-
taya konan bir yön var. Bu doğaüstü meselelerine eğilimdir. Bırakıl-
mış Biri'nde önemli bir açıklama bulunmaz. Fakat İki Kafaya Bir Şap-
ka'da iş değişir.

Orada Ömer insanoğludur. Kendini bulduğu evrende yaşantısını
sürdürmesi gerekir. Dilenci yol gösterir. O, ona uyar. Uyan, insanoğlu
çoğunluğudur. Dilenci; Tanrı yahut Şaman, Feylesof, Yasa Koyucu
dediğimiz yanındır. (Aslında bunlar aynı töz olarak alınabilir.) İnsan-
oğlu tüm garantilere karşın suyun ortasında kendini yalnız bulur. Ne
yapmalı? Erdoğan Tamer: «Küreklere çekmeli» der. Bunu Tamer'e
söyletmesi gene yazarın gözlemciliğini ortaya koyar. Tamer, ancak
böyle davranabilir. Sarsakça oturmaktansa olasılıkları kullanmak. (İn-
sanda evrende bunu yapıyor. Elleri kan içinde. İnsanoğlu oldum olası
kendini kendi kanıyla besliyor.) Sonunda dilenci, Ömer'den evvel pa-
rayı alır. O, yol gösteren, öğütleyen dilenci. Buna karşın Ömer para-
yı almak için atılır. Bu insanın Tanrı'ya ve doğaya başkaldırmasıdır.
İnsan istemi mutlak sonuca yetersizdir. «Matrak bir tren» araya girer.
(O tren gerçekten matraktır. Bunca insan çabasının sonunda, nasibi-
mizin kan olması ancak matrak bir trenle açıklanabilir.)

«Konuk» başka yönden önemli öykü. Toplum düzeni açıklanmak
isteniyor. Duru için yeni bir davranış. Toplum kavramına yeni bir
yöneliş başlıyor. Şapkada insan, diğer eşya yanında bir eşya iken bu-
rada, kendisiyle karşı karşıyadır. Aslında Duru, her zaman insanı
kendisiyle karşı karşıya getirir. Bu doğmalara güvenemediğindendir.

Bilmediğimiz çapraşık, karanlık yerlerden topluma gözlerimizi aç-
yoruz. Müziğin, dansların, süslü giysilerin yanısıra, helâ önünde ye-
meğini yapıp yiyen ve yatan biri. Üstelik evin sahibi, yani çoğunluk.
Öte yanda açılmıyacak olan oda. Açıyor: Küf, eskilik, pislik: Çılgınca

çoğunluğu teperek eğlenenlerin ve doğaya başat gücün iç yüzü. Yani dilenci (Berbat biri bu Duru.) Ev sahibi de anlayışsız sevimsiz. — Duru'yu yıkan da bu. — Bas git bu evden. Bırakıp gitmeli bu yaşamı.

Görülüyor ki Duru, doğaya ve toplum kavramına gitmiye başlayınca hafif kalıyor. Gene elimizde kalan sade gözlemleri. İki Kafaya Bir Şapka, Adem-Havva öyküsünün bir başka türlüsüdür. Ne var ki yargılar değişmiştir. Fakat Duru'ya özgü yargılar değil bunlar. Konuksa artık çığnene çığnene sakız olmuş nenlerdir. Buraya da bir nokta koyalım.

Ve artık noktalarımızı toplayalım. Yazarımız; ne topluma, ne doğaya en korkuncu kendisine doğrudan doğruya eğilmemiştir. Dayanağı betiklerdir. Bunun dışında da yaşadığı toplumu o günkü koşulları içinde gözlemesidir. Yani tek bir kesitten. Yüzeyden. Elde sade iki boyutu var. En ve boy. Derinli yoktur. Orhan Duru yüzeyde kalan bir düşüncedir. O nedenle de öz olarak çok başarılı bir gözlemcidir.

Toplumcu Kişisini çizdiren, kendi özel psikolojisi, yaradılışıdır. Bu durum tam bilinçle yapılmıyor. Bu derece hafif çizilmesi, özellikle üzerinde durulmaması, görebilmek için titizlikle izleme zorunluluğu bukanı kuvvetlendiriyor.

Yazar okuyor. Dil bilen biri olarak okuyor. Dünya toplumlarının yaşamı hakkında bilgisi var. Kendi toplumuna da bakıyor. Karşılaştırıyor. Büyük Endüstrisi olmayan, kültürü çok yetersiz bir toplumda yaşıyor. Taassup, dinmiş olma pratikte çok çabuk belli olan nenlerdir. Sağduyu, evrensel töre, «töz» olarak toplumda yaşayan değerler böyle bir toplumda yüze çıkamaz. İki buutla düşünen kişi de haliyle bunlar üzerinde duramaz. Karşılaştırmada kendi ulusunun kaybettiğini gören adam, pek haklı olarak, olanca gücüyle o topluma saldırır. Ama gözlemlerinin ötesine geçip yorumlara, meselelerin çözümüne girerse yanlışlıklara düşer, boş yanırları belirir.

Denge Uzmanı, Bunu Benden İşit, Yeşil Lâhanalar yazarın bu yönlerini yansıtan yapıtlarıdır. Ağır ağır gözlemlerini bırakmakta, değer yargıları koymıya, yorumlar yapmaya, yıktığı bir düzen yerine yeni düzenler kurmaya çalışmaktadır. Zayıf belirtilerle de olsa bu düzen kurma çabası başlamıştır. Fakat asıl belirli olan, değer ölçüleridir. Zaten düzen kurma çabasında, yıktığı düzen bir kesit olduğundan kuracağı düzenden de pek bir nen beklenemez.

Değer yargıları konusunda, örneğin Ahmed'in karısı onu aldatır. Yazar, buna şiddetle karşıdır. Ustaca, Ahmed'in kazancını sağlarken düştüğü zor durumla karısının davranışı arasındaki uygunsuzluğu ortaya koyar. Oysa bu hal yeni değildir. Öte yandan halkın Ahmed'e davranışı zalim, bencil bilinçsizdir. Burada halk Duru'nun evvelce söylediğimiz halkı değildir. Genel halk kavramıdır. Genel anlamda halka yönelince, gene, bilinen en çok üzerinde durulan yanını yakalayabil-

Bir balık ağlıyordu
Denizde.
Başını yaslamış,
Ufacık bir yosun parçasına
Gözlerimle gördüm gözyaşlarını
Masmaviydi.

Fethi GIRAY

miştir. Bu yüzyıldır böyle söylenir.

Bunu benden işit de, kütüphane memurunun kişiliğinde ukâlâ, doğruyu yalnız kendisinin bildiğini, sanan ve hernendeki değeri kendine bağlamaya çalışan bir tip var. Bu öyküde anlatılanlar da yazara kişilik kurabilecek nenler değildir.

Yeşil Lahanalarda geçenler binbir gece masalarında da bulunur. Bu öyküleri kurtaran biçimdeki ustalık ve zekice serpiştirilmiş tümcelerdir. Sonuç olarak denilebilir ki Duru, gözlemlerinden sıyrıldıkça belli, özgü bir kişilik bulamamaktadır. Toplum değerleri bakımından orta sınıf bir halk tipi görünümündedir. Edimli bir hayat görüşünde adeta yoktur. Duru'da sade bunlar olmadığı öykülerinde daha da ilginç tutkular, görüşler olduğu söylenebilir. Ama bunlar aslında görüş veya tutku durumuna çıkamamış; bir çevrenin, belirli bir kültür atmosferinin misyonundan ileri geçememiştir ki bu durumlarıyla hiç kimseye mal edilemez ve ona özgü bir kişilik kuramazlar. Esinlenmeler, etkiler yazarın kendinde bir senteze girebilirse önem kazanır.

Belirli ve yüzde kalan birkaç alanda üstün başarıya varan öykücünün, madalyonun öbür yüzünde bu derece kısır kalması bir hayli ilginç. Oysa tüm öykülerinde çok nen öğrenmiş birinin kendine güveni var. İnsan ve hayvan anatomisi, botanik öğrenmiş, fakülte öğrenimi yapmış öte yandan, uzundur, olanca hızıyla seçme yapıtlar okumuştur. Bütün bunları kendinde eritip, sentezini kurup, özgü bir açığa niye geçemiyor?

Bence bunu yaşamında aramak gerekir. Her nen gibi bilgi de edim ister. Bilgiyi gene kâğıt üzerinde uygulamak soyutu soyutta bırakmak olur. Oysa soyut katiyen somutlaşmaya zorunludur. Yoksa anlam kazanamaz. Enerjinin maddeye dönüşümü kanununun, bugünkü bildiklerimi-

ze göre başkaca açıklaması olamaz. Aksi halde lüks ve iğreti kalır, adamın içine işlemez, damarda kan olmaz bilgi.

Bir adam başkaldırmadan anlatıyorsa yaşamının bir yerinde başkaldırabilmelidir. O başkaldırma, mürekkep ve kaleme özgü olmama-
lı, günlük oturup kalkmasında onu zorlamalı, ezmelidir. O zaman ger-
çek olur.

Yoksa yaşamımızı düzenlerken, o iş başka bu iş başka dersek dü-
şünce adamı olamayız. Bilgiyi kanımıza aktaramayız. Sırtımızda giysi
gibi taşırız.

Duru, olaysız, sarsıntısız orta öğretimini yapmış, fakülteyi de öy-
lece bitirmiş, askerliğini yapmış, asistan olmuştur. Ok yememiştir. Düş-
sünün, çiğeri delip geçen, kentleri, ülkeleri adama darlaştıran, bedeni
alıp keyfince istediği yere atan okuyla vurulmamıştır.

Yarın erken kalkmak zorunluluğu ile gece yatma saatlerini ayar-
lamak, aykkabı bağlarını hep bir titizlikle bağlamak, yolda düşmemek
için üst dikkati elden bırakmamak; bunun dışındaki yaşamı, evreni
görmemek, adamda düşünüy kendinden ayrı tutar. Düşün adamın sır-
tında hırka olur. Bir gün ona, içinden bir ses «senin istemin, senin gü-
cün, senin uşağın değildir» Dememiştir, «onları hep kendine harcıyor-
sun.» Duru'nun bütün çilesi kafasının içindedir.

Öykü yazamama pahasına da olsa ırgatlık, ayakkabı boyacılığı gar-
sonluk yapacağı işlerden değildir. Bir açıdan taassubu kıramamıştır.
Kendini yıkamamıştır.

Yaşamın da kişi neyse, ne denli zorlarsa zorlasın düşününde de
o olacaktır. En güçlü yanı olan gözlemciliği halkın çok belirli bir
özellidir. Halk hep yüzde kalır ve bilinçli bir derinleşmeyi düşünmez.
Dengesini bozacak bir derinleşmeyi aptallık bulur.

Oysa düşünce batmayı göze alan kasırgalı yaradılışların payıdır.
İstemini kendine değil de, ardından koştuğu gerçeğe bağlayanların.

Konuk'ta bırakıp gitmeyi tasarlar. Denge Uzmanı'nda bu daha be-
lirginleşir ve Ahmed bırakır gider. Ama Ahmed'in hâlâ yaşayan ve
gören bir yanı vardır. Sade bunda değil, başka yerlerde de, Duru, ya-
şamın kendine değil, özel bir yaşama karşıdır. Onda her nen salt ola-
rak değil de sınırlı, özel olarak vardır. Bu da bilincinin sınırlı, dar bir
alanda devindiğini verir. Konuk'ta da, bırakılmış biri'nde de tinsel dav-
ranışlara, Tanrı'ya inandığı halde inanmamaya zorlanış içindedir. Bu
halk yanıyla, yani asıl kendisiyle; kitaplardan öğrendiğinin kavgasıdır.
Ne yazık ki alttan alta hep halk yanı yeniyor ve düşünce boğuluyor. Bir
türlü bu hayatı bırakıp gidememesi, bu hayatın bir öncesi bir sonrası
olduğu inancı onu bırakmıyor. Yıkma istediği halde. Burada şunu be-
lirtmek gerekir ki bu hal yalnız Duru'ya özgü değildir. Aydınlarımızın
büyük bir bölümü bu halk yanlarını sürdürürler. Teyzelerinin «götür
şu çöpü dök» demesi sonuna, sonuna kadar kendilerinin kaderidir. Dök-

meyi asla istemezler ama hep döneceklerdir. Teyze de çöp te senin olsun diyerek basıp gidemezler.

Bundan böyle Orhan Duru'dan bir süre hafif öyküler bekleyebiliriz. Kötü demeye biçim ustalığı engeldir. Ayrıca yukarıda söylediğimiz yanları aynen sürüp gitse de adamın öykücü olmasına engel değil. Ne var ki ülkemizin daha sentezci, özgü açılardan bakabilen sanatçılara ihtiyacı var.

Hafiflerini bekleyebiliriz dedik. Çünkü kendini bitirmiş durumdadır. Gözlemleri bitmiştir. Kendini yenilemesi gerekecektir. Yeni ufuklar, yeni gerçekler, elle tutulur doyurucu yeni davranışlar bulmalıdır.

Havaya savrulmuş bir avuç boncuk görüyorsunuz. Birbirleriyle bağları yok. Renklerinin güzelliği, aralarında ötekilere benzemiyen daha çekici taneleriyle adama koyan boncuklar. Birini tutup almak istiyorsunuz. Çekiyorsunuz, gelmiyor. Olanca gücünüzle asılıyorsunuz boşuna. Bu bir yere bağlı olmıyan boncuğun nasıl olupta kırıpdamadığına şaşarken farkına varıyorsunuz ki hepsi birbirine sımsıkı bağlı. İpince bir çelik telle. Kırkharami masallarındaymış gibi. Daha hızlı asılırsanız boncuklar, birlikte elnize gelecektir. Bunu sağlıyan us olsa iblisin usu olabilir. Öykülerindeki yapı işte böyle.

Biçim sözkonusu olunca dil önem kazanıyor. Devrik cümle yapmak önce, tümleş, çekim arasında bir yer değiştirme olarak alınmamalı. Daha kökten, anlama inen, deyişi kapsıyan tarzda anlaşılmalı. O zaman yeni bir tümce yapısından söz edilebilir. Bunda ilâlemiş biri adeta, mısrada olduğu gibi sözcüklerin yeri değiştirilince bozuluveren, güzelliğini kaybeden tümceler kurabilir. Bu hal kişiliği olan bir işçiliğe, sanatçı ustalığına belgedir.

Duru dilini, böyle kullanabilen adam. Bu ona başkaca bir nen kazandırıyor. Her tümcenin altında ayrı, daha özlü bir anlamın bulunduğu sanısı. Bütün gerçek sanatçılarda ortak bir yan. Belki de sanatın en faydalı etkisi burdan çıkıyor.

Birbirini tamamlayan iki nitelikte biçimini kurar. Birincisi anlamıdır. Parmakları üzerinde danseden şampiyon Rabinson gibi, sözcüklerle dans eder. Hangi yumruğu atacağı, ne yana döneceği, karşı atağı nasıl boşa çıkaracağı kaygısı yoktur. İlle belli bazı açılışlar ve kapanışlar yapmağa zorunlu değildir. Bedenine ve devinmelerine başattır. Sayfa üstünde mekik dokur gibi yürür. Kesin tümceler yapmadığından, bir yere bağlanıp kalmaz. Bir caddede gelişigüzel bir dükkâna girer, çıkar, öbürüne girer, cadde değiştirir, kent değiştirir ama yadırgamadan, öyküyü koparmadan yürüyebilir. İlle uçak, tren, otobüs v.b. ile kent değiştirme bağı yoktur. Yeni bir araç yapar, biner gider. Çünkü konu başatlığı tanımaz. Öyküsünde kanunun hiç edimi yoktur. Yapıya geçmiş oluyoruz. Anlatımındaki özgürlük ve çevikliği tamamlayan,

ayni nitelikleri taşıyan, yapıdır. Burada şunu da söyleyelim. Öyküetiler bu yazara değin, başlarken kendilerini bir sonuca zorunlardı. Sait Faik bunu bir derece kırdı. Onda da bir konu ögesi vardır. Duru başlarken mahkûm değildir. Öykü nerede isterse orada biter. Onun da bunda özgür olmadığı muhakkak. Fakat bu köstek bizim ve öyküsünün dışın-da kendi gergefindedir. Nasıl yapıyorsa yapıyor bize yansıtıyor. Fakat bunun konu olmadığını saptıyabiliyoruz. Buna karşın öykü değe-rinden bir nen yitirmiyor. Nedeni özüne dayanarak yazdığıdır. Konuya dayanmadan özünü verebilmek büyük nendir. İşte Sait Faik'i aşan ikin-ci nokta.

Bir yerde kişilerinden söz etmiştik. Burada biçim açısından tekrar edelim. Duru'nun öykülerinde Ahmet, Mehmet, Ali olarak; yani anlaştığımız öykü kahramanları biçiminde «kişi» yoktur. Toplumda ait oldukları tip olarak kişi vardır. Örneğin: Ev sahibi, tahsildar, padişah olarak önemlidirler. Tüm öykücülerimiz ve okuyabildiğim dünya öykücülerini Ali, Veli olarak kişilikler çizer. Toplumdan bir tip veriyorsa, yanısıra o tipe koyduğu adamı da çizer. Bu davranış Duru'ya özgüdür ve sanırım küçümsenemez. Dünya adamları, adamakıllı önemsenecek hale gelen öykümüze, bir gün eğilmek bahtlılığını duyarlarsa bu nokta, herhalde onlara bir hayli ilginç gelecektir.

Dönüp dolaşım gene aynı noktaya geleceğim, Denge Uzman'ında bir ahmed, bu sefer Ahmed olarak beliriyor.

Bu yazı burada biter. Kendini yenilemek zorunda olan yazarın bu-nu başaracağına inanıyorum. Üçüncü boyuta inmeyi başarır mı bilmi-yorum. Bu biraz da istek meselesi. Daha da önemlisi kabul etme mese-lesi. İnme de öykücülüğe karşıt değil. Her yigidin bir ayran içişi olur. Her ne halde olursa olsun Orhan Duru'nun, Sait Faik gibi dünya adamlarının ilgisini çekeceğine, bir değil birkaç armağana lâyık görü-lebileceğine, hattâ isterseniz beni hafife alın, dünya öyküsünü etkili-yeceğine dair güçlü bir kanım var.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önünü almak gayesiyle abo-nelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 30-41) yazmaya başladık. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre aboneleri-miz her çıkan sayımızı eline aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırılmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptır-mayanların aboneleri bitince — ayrıca hatırlatılmadan — dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

hiroşima

bir sedef kayıktı japon denizlerinde
altın yıldızlı kürekleri
kimbilir kimlerin ellerinde
japon denizlerinde

yorgundu sıs çökmüştü ak uçaklar kalkıyordu alanlardan
uzak kasımpatılar çızyorduk üşümüş kâğıtlara
bayraklar örtüyorduk üşümüş çocuklara ısınyorduk
biz ne çocuktuk ama ne çocuktuk nasıl anlatmalı bilmem
poème japonaise diyordu ama nasıl anlatmalı bilmem
alaturka bir ö.ümdü nasıl anlatmalı bilmem
sular hiç geri dönmüyorlardı

biz ne krallar büyütmüşüz kiyo! ne kral korkulara alkışlar
kitaplar indirmişiz sürtülerle açlığımıza
sabahlar telli duvaklı geceler kanlı bıçaklı
ne krallar yemişiz büyük kurtuluşlara
nasıl anlatmalı bilmem
alaşafakları söyler bayraklarımız

kiyo kiyo!
beni görmüşlüğün var mı hiç
ben eşsiz serüvenler delisi mataka takatuka
takdim ederim kendimi

aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima
fincanımın üstünde ipincecik bir masal
ahır beni götürür erguvan yelkenli gemim
güneyden taa güneyden bir yel eser kakaolu muzlu bir yel
bilmem ki nerden gelir tokyo caddelerine bahar
yine yalnız saraylarda yine yalnız krallar
yine japon denizlerinde bir sedef kayık
inanmadan ölmekse pek alaturka
nasıl anlatmalı bilmem
aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima

sular geri dönmüyorlar kiyo! sular hiç geri dönmüyorlar
daha biz havamızı bile kullanmamışken
daha biz hiçbir şeyimizi kullanmamışken

safkan arapları tutup kral arabalarına koşmak
bir masal uğruna kiyo! bir hiç uğruna kiyo! ama pek alaturka
nasıl nasıl nasıl anlatmalı bilmem
ya nasıl kanamışız gencecik yerlerimizden
sular geri dönmüyorlar kiyo! sular hiç geri dönmüyorlar

japon denizlerinde bir masal kayık
bir japon şarkısı tokyo bulvarlarında güneş
yine saray yalnızlıkları yine kral uykularda başkaldırışlar
yine bayraklar örtülüyor üşümüş çocuklara
yine borular çalıyor yine sürülerle güvercin ellerimizden
ben eşsiz serüvenler delisi mataka takatuka
ben hiç bitmeyen çığlık
aynalar paramparça kiyo
aynalar hiroşima

bir sedef kayıktı japon denizlerinde
altın yıldızlı küreklere
kim bilir kimlerin ellerinde
japon denizlerinde

Hasan HÜSEYİN

dost

gelecek sayıda
değişik bir boyda
yepyeni bir biçimde

**Geniş bir kadro
ile çıkacaktır.**

Yılan Hikâyesi

S. N. ÖZERDİM

Aynı konu üzerinde dönüp durmanın yararı mı vardır, zararı mı, artık kuşkuya düşüyorum. Böyle zamanlarda aklıma hep Faruk Güvenç gelir.. Onun, bir işin ardını bırakmamaktaki kutsal inadına hayran olurum. Ama, onun bile, bütün gücüyle yapıştığı bir sorundan ne elde ettiğini düşününce kırılışım gelir.

Millî Kütüphane'nin resim sorunu da böyle.. Hadi bu kez de bir iki satır söyleyeyim.. Ondan sonra, bir daha bu konuya dönmemek belki daha iyi olacak.. Hem iş, artık seçkin sanatçılardan toplanan bir Jüriye kalınca susmak doğru olur.

Aslında bu jüri ne için toplanmıştır? Jüri üyelerinden biri jüri'nin kurulmasından güdülen ilk amacın, modern, daha doğrusu figürsüz resimlerin temizlenmesi olduğu yolunda bir şeyler sezdirildiğini söyledi. Hayır, üyenin adını vermiyeceğim. Jüri'nin böyle bir amaçtan uzak, iyi bir iş gördüğüne her üye inandığına göre onların tadelarını bozmak istemem.. Ancak; Millî Kütüphane'de bu figürsüz resimlerin birkaç yıldır nasıl karşılandığını, yeni müdüre de nasıl tanıtıldığını bildiğim, adını vermediğim üyenin anlattıklarını yabana atmadığım için telâşa düştüm. Ulus'taki küçük notumun, çoğaltılmış mektubumun jüri üyeleri üzerinde iyi bir etki yapmayacağını da hesap etmemiş değildim. Ama, insan, kaygılarını kolay kolay sıyrıp atamıyor.

Jüri'nin ilk tepkisi, modern resimlere kast edilmesi sanısı karşısında kendilerine güvenim olup olmadığını sormakla başladı. Evet.. Jüri, kendisine her bakımdan güvenilecek bir sanatçıya kurdurulmuştu. İş böyle olunca, modern resimlerin tasfiyesi artık söz konusu olamazdı. Jüri, bir de, eski taraflılarının aralarında bulunmadığını bana anlatmak istedi. Kısa notta, eski taraflılarının jüri'de değil, Millî Kütüphane'de bulunduğu nu iyi anlatamamış olacağım..

Jürinin eski öyküleri hatırlayarak bu telâşımı hoş göreceğini sanıyordum. Jüri üyeleri arasında bir tanesinin tablosu, bir süre için afazoz edilmişti; bunu kendisi de biliyordu. Bir tanesinin salık verdiği ve güvenerek satın aldığımız tabloya bir türlü ısınılmamış. Zavallı resim indirilmiş, kaldırılmıştı; tabloyu salık verenin bundan haberi yoktu. Jüri üyelerinden birinin Millî Kütüphane'de bulunan tablosu Devlet Resim Sergisi'nden alınmıştır. Ama, bu tabloyu kütüphane'ye sokana kadar Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü ile yazı ve telefon düellolarına girişmek gerekmiş, bu çatışmaya dışarıdan bir ressam da katılmıştı. Sonunda, beni

Büyük Fırının İçi

Ellerini adamlar ihtilâle bıraktılar
Gemiler evler ve dükler ellerini
Saçında düğmeler olmalı saçında şapkalar
Sonra ağızları açıktır sözlerini duyardım.
Sopalarla kazmalarla bıçaklarla
Şehir bir ateştir bağırtkan kadınlar
Genç çocuklar yaşları ancak yirmi
Genç kızlar yaşları ancak yirmi
On adamı boğdular tahtalar eskidi
Bin madalyon bir bu yüzden kazanıldı
Gemiler yollarına çıkınca iplerimiz yağlandı.

Bir adam çek yazardı
Bir kadın onu hep parası için sevdi
At arabaları şatolar diyelim adına
Adamlar eskidi yani adamlar öldü
Bir at bu yüzden hep koşar kanatlı.

Mutlu AYDIN

azarlarcasına, sorumluluğu üzerime alarak tabloyu Kütüphane idaresinin bu derece istekle almak istediğini yazılı olarak bildirmemi istediler. Öyle yaptık. Tablonun sahibi olan jüri üyesi de bunu bilir.

Üç yıl modern resim uğruna bir savaşa girişmem gerekmişti. Polis gelir, tablolarla genç köylü kızların kuşaklarının kıvrımlarında orak arar, sonra beni uyarmaya(!) çalışırdı. Gönüllü polisler, ta Almanya'ya kadar haberler uçurarak, figürsüz resimleri solcuların eserleri diye bildirir, bakan ağabeylerinin kulaklarını bükürlerdi. Almanya'dan müfettiş gelir, sergi salonunu kapatmamı, figürsüz resimleri kaldırmamı öğütlerdi. Sonunda, bu resim sorunu benim başıma patladı.

Şimdi jüri üyeleri, Milli Kütüphane'de benim zamanımda geçmiş olayların kendilerini ilgilendirmeyeceğini, «güç meseleler» den ibaret olduğunu söylüyor bana.. Haydi öyle olsun.. Artık gün uygundur.. Savaş sona ermiştir.. Üstelik jüri üyelerine güvenmek durumundayız.. İstediklerini sağlayacak bir jüri'nin karşısında bulunmadıklarını görenler de jüri'ye güvendiklerini söylemekten başka çare göremiyorlar.. Ne oluyor bana?. Ayıp değil mi yaptığım?.

Jüri'ye tek bir sözüm var: «İç meseleler» in ölçüsü yoktur.. «İç me-

Şiirimizde İyimserlik

Celâl ÇUMRALI

Metin Eloğlu şiirimizde «yeni bir şeyler» yapabilmiş bir ozandır. Yeni bir şeyler kavramı ile onu küçümsemediğim ortada. Şiirde bir şeyler yapabilmek, bu şeylerin «yeni» niteliğini kazanabilmesini sağlamak kolay başarı sayılamaz.

Şiirimize yeni bir şeyler katabilen Eloğlu'nu, geleceğe güveni olan ozanlar bölüğünden bildirdim. Yanılmışım. Dost'un Ocak - 1961 sayısında ki Dost'la konuşmasını okuyunca irkildim, üzüldüm. Çizgi'nin olduğu kadar sözcüklerin de tadına varabilen bir ozanın şiirimizin geleceği üstüne kötümser yargılar vereceğini ummazdım.

İyimserlik bir bakıma güçlü ozanın, uzun soluklu ozanın olumlu öğelerindedir. Karanlıkların bütün ağırlıklarına karşın tanyerinde küçük te olsa bir ışık damlası gö-

rebilen, gösterebilen ozanları; bir başka güçlü, soyu kalıcı bellemiş, inanmışımdır.

Söz kötümserliğe dayanınca, insan ister istemez Fethi Naci'in İnsan Tükenmez'ini anıyor. Bu konuda en yalın ve aydınlık sonuçlara varabilen «Edebiyatımız karamsar mı?» yazısının yeterliği söz götürmez ama, insan gene de düşününü saran, sorunlar üstüne eğilmeden alamıyor kenidini.

M. Eloğlu Dost'un; — Şiir o mutlu gücünü, önemini yitiriyor mu yani? sorusunu bakın nasıl yanıtlamış: «— Şiirin kişiöğlü için cayılmaz bir gereksinme olduğuna sanmıyorum. Hele çağımızda bilimsel bir güç, bir nitelik taşımayan çabaların, onların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım. Gelişmiş toplumlarda bu tür uğraşlar sayısı pek artmaz bir

seleler» başlığı altında insan harcanır, değerler harcanır.. Üyelerin büyük bir çoğunluğunun gözleri önünde olup bitmiştir bu harcayışlar.. Kimin bir yanı ağırsa elbette o bağıracaktır..

Jüri'ye saygılar, başarı dilekleri.. Şimdi kalkıp da, Kütüphane'de binbir iş arasında resimlerin elenmesine nasıl sıra geldiğini sorsam yine jüri'ye karşı saygısızlık etmiş sayılabilirim.. Ama, ne gereği var bu işi kurcalamanın?. Resimleri aradan çıkarılacak bir iki ressamı ayağa kaldırmamın gereği nedir?

Sayın üyelerle resim üzerinde konuşamam.. Haddimi bilirim.. Ama, geçmiş olaylardan habersiz olanlardan, hele bazı işleri unutmuş bulunanlardan kimi konularda biraz daha haberliyim.. Sadece, politika bilmem.. Jüri üyelerini durup dururken kızdırmazdım yoksa..

azınlığa, kişisel mutluluk savaşlarında ekleme bir çöşkunluk sağlayabilir belki... Ama bizde? Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksanıza yüz kişimizden yetmişi mühür kazdırıyormuş daha! Böylesine bir ortamda gel de, çağdaş, Fransız, İngiliz, Amerika, şiirini Türk'e, Türkçe'ye uygula bakalım...»

Vay canına! Demek ki Metin Eloğlu'nun şiir görüşü, yarınlara bakışı eksi altı sıfır ha! Acıdım doğrusu Eloğlu'na. Ekinsiz dilsiz bir ülkenin ozanı olmasına içlendim. Şiir dili işlenmiş, ekini yoğunlaşmış bir ülkede olsaydı kim bilir nice yüce yapıtlar yarattırdı diye düşündüm. Ama yurdumuzun bir ozanı olarak kalmak alinyazısı olduğuna göre durumu bizim olanaklarımızla inceliyelim.

Türk ulusunun yüzde yetmişinin okur yazar olmaması, toplumumuz ve şiirimizi mutlu geleceklerden yoksun bırakamaz. Haksızlık olur bu. Hem ulusumuza hem de şiirimize çok çirkin bir damğa vuruştur bu. Lütfen biraz ağır ol bakalım, kalbur üstü ozan diye bellemiş olmamız sana, şiirimizi darağacına sürüklemek hakkını vermez. Ayrıca bu; kendine, olumlu şiirlerine karşı koyuş, onları yok sayış değil midir?

Şimdi bu «Ölü Konuşma»nın otopsisini yapalım :

a — Şiirin kişiöğlü için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyor, bu bir. Bir dilimiz bile yok, diyor iki. Konuşmasının bir yerinde : «Yeni bir esthétique ku-

rabileceğine» inanmıyor, bu oldu üç. Ama bu nasıl olur? Yok bildiği bir dilin sözcükleriyle öyle mi? Kişioğlü için gerekli bulmadığı şiiri, yeni bir esthétique'e kavuşturma zorunluluğunu neden duyuyor? Eloğlu bindiği dalı kesen Hoca'nın durumunda. Afna Hoca'nın kesmekte de bir bildiği vardı... Belki de böylesi gelişmelere ilişmek istemiş olabilir.

b — Eloğlu'nun dediği başka yaptığı gene başka. Şiirin kişiöğlü için cayılmaz bir gereksinme olduğuna inandığı besbelli: Horozdan Korkan Oğlan'ı yayımladığına göre...

c — Dilimiz toplumumuzla birlikte değişmekte, gelişmekte, oluşmaktadır. Bildiğimiz bu gerçeğe bir yenisini katacak değilim. Bilinen diğer bir gerçeği ekliyeceğim: Bir dilin yaratılmasında sanatçının payı büyüktür ve bu olumlu çaba dilin oluşmasında ki diğer uğraşların başında gelir Metin Eloğlu bu gerçeklere inanmıyor mu yoksa?

ç — Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatacağız? Anlatacak «meram»ı varmış ama ne yapsın ki «dili» yokmuş! Ya oturup ağlıyalım ya da bölük bölük gidip toptan denize atalım kendimizi. Yağma mı var, ulusumuz usunu yitirdi diye kim söylemiş? Bu ulustan yalnız toplum katlarına, kuşaklarına değil zamanın «Pâdişah»ına bile meram anlatmasını bilmiş zorlu ozanlar yetmiştir :

Ferman Pâdişahın dağlar bizimdir sesi hâlâ içimizde yankılar

uyandırmaktadır. Yunus Emre'lerin, Karacaoğlan'ların, Emrah'ların, Dertli'lerin... daha daha nice-lerin topluma seslenebilmeleri için kendilerine gökten zembille indirilmiş, hazırlanmış «dil» leri mi vardı? Onlar dillerini kendileri işlediler. Anlatacaklar birer «memram» ları vardı. Herşeyden önce «bir şeye inanmış» kişilerdi. Sanat için mi, toplum için mi? diye geveleyip kuşa benzettiğimiz sanat; erbabın dilinde, ehlinin elinde nasıl kemâlini buluyor, kaynaşıyor, iki görevi birden başarıyor.

Abdest alsan, aldın demez
Namaz kılsan, kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

Biz Dadaloğlu'nu, Dertli'yi bir yana bırakalım da Eloğlu'muzda dönelim.

e — Fransız, İngiliz, Amerika şiirini Türk'e, Türkçe'ye uygulamak. Metin Eloğlu'nun demek istediği şu: Bir dilimiz olsa, Türk toplumu da bilgili bir toplum olsa işte o zaman sözünü ettiği ulusların şiirini Türk'e Türkçe'ye uygulansın. Bu kadarı da fazla. Çizmeden yukarı çıkmak işte buna derler. Haddini bilmemek te denebilir. Türk şiirinin böyle bir «uygulanmayı» özlediğini nereden, nasıl sezmiş? Batılılaşmak Türk Devriminin amaçlarındandır; lâkin bu demek yabancı ülkelerin şiirlerini şiir bünyemize aşlamak demek değildir. Ortak uygarlığın at başı giden sorunları olabilir, Batı dünyasıyla ortak davalarımız, amaçlarımız bulunabilir; ama bu Türk toplumunun kendine özgü

gerçekleri yoktur anlamına gelmez. İleri sanatçı olarak bu gerçekleri sezme ve onun şiirini ulusunuzda sunmak zorundayız. Hele «uygulamak» sözcüğü insanın yüreğine saplanıyor. Eloğlu, hiç olmazsa yaratmak diyebilirdi. Yıllardan beri Batı'dan daha çok Fransa'dan az mı şiir akımı aktardık, iyi kötü örnekler de verdik, ama Türk toplumunun özlediği şiiri yaratabildik mi? Neden bu böyle oldu? Yabancı ülkelerin şiir akımlarını şiirimize uygulamak istedik te ondan.

Otopsinin sonunda ölüm nedenlerini özetliyerek açıklayabiliriz: Aşâğılık duygusu. Kötümserlik. Toplumumuzun gerçeklerini görmemezlikten gelmek (Eloğlu bu gerçeklerin neler olduğunu bilir.) İmza: Bence.

dost dergisini
seviyorsanız

**ABONE
OLUNUZ
ABONE
BULUNUZ**

KIRMIZI AKŞAM

Nevin İŞLEK

— En öncesinde kokuyu duyduk. —

**

O iki uzun, kara bacak, tam tepemizden aktarırken duyduk kokuyu. O iki uzun, kara bacakla birlikte o kokuyu.

Kokuyu, kara - bacak taşıyordu. Tepemizden aktarır aktarmaz, gözlerimiz ve burun deliklerimiz yusuvarlak, onu, elindeki gözlelik: Tepsiyi. — Oysaki, ta... ikindiden beri orada, yokuştaki o Teppegöz fırıncının kapıeşiğinde oturuyorduk biz onunla ikimiz. Ta... ikindiden beridir de pek çok koku aktarıyordu tepemizden ama, hiç birinin ardından gözlerimiz ve burun deliklerimiz yuvarlanmamıştı böylesine. —

Tepsidekini görünce şaşıktık. Çok şaşıktık. Bildik bir ekmek görünüşündeydi çünkü. Yalnız, bildik bir ekmekten üç kat daha büyük, o kadar. Bir de, daha kabarlılı, daha çatlaklı. — Koku, işte bu çatlakların dibinden yükselip yuvarlatıyordu gözlerimizi ve burun deliklerimizi. —

«Belki de içinde bilinmedik birşey var» dedim, kulağına eğilip onun.

«İçinde muhakkak bilinmedik birşey var» dedi, o da kulağına eğilip benim.

Tepsiyi oraya, hemen eşiğin ya-

kınında duran bir değirmen taşının üstüne fırlatırcasına bıraktı kara - bacak. — Oraya kadar bile olsa, gene de elleri nasıl dayanmıştı, hayret! —

«Oh olsun! Ellerin yandı!» dedi, kulağımdaki kıkırdayıp.

Ben kıkırdamadım. «İyi ama,» dedim, «bir çingene o. Bir çingene içinse bir ekmek hiç de çok birşey sayılmamalı.»

«Olsun,» dedi. «kokusu gene de yerinde ya, sen ona bak!»

Kara - bacak, tepsinin başında dikilmiş duruyordu. Kara bir bez yumağını çekiştiriyordu pantolunun artcebinden. Bizi o vakit gördü. Bizi, gözlerimizin ve burun deliklerimizin yuvarlığını.

«Dikkat edersen, bir tek çöretotu yok,» dedim, «üstünde.»

«Yok,» dedi. «hem belki de bolca yumurta vardır içinde.»

Kara bez yumağı, bir türlü cebinden çıkmak istemiyordu şimdi artık kara - bacağı. Elleriyle artcebi arasında, gözlerimizin ve burundeliklerimizin yuvarlağına direnip duruyordu keyifle.

«Özendiğimizi anladı» dedim.

«Özendiğimizi onun anlamasıyla, birşey kaybetmiş olmayız ki biz» dedi.

Ellerinde direniyordu yumak şimdi de. Önünden, çatlakların görünmeyen dibinden, boyuna du-

manlar yükseliyordu suratına. Yükselen dumanlar, alt dudağını gittikçe aşağıya, üst dudağını da gittikçe yukarıya itekliyordu : dışlerinin ak gülümser seyreğini gördük.

«Birşey söyleyecek gibi duruyor bize» dedi.

Evet birşey söyleyecek gibi duruyordu bize kara - bacak : tepsinin başında dikili, tıpkı ötmeye hazırlanan bir horoz gibi kabarık, kurumlu, gergin.

Yuvarlaklarımızı hiç bozmadan —daha da yuvarlatarak hâttâ — kulak kesildik.

Neden sonra kabartısı son bulunca — ondan daha fazla kabaramazdı zaten kim olsa. Bir horoz, ya da bir hindi bile olsa —, gözlerini yuvarlaklarımıza dikti, ağır-ağır ve tane - tane :

«Bu,» dedi. Tepsiyi gösterdi. «bu gördüğünüz,» dedi. «bir düğün ekmeğidir.»

Eşikte kımıldandık; ta... yukarılara baktık : Tepeye. Kızıla boyanmış bir gökyüzünden başka tek birşey yoktu görünürde.

«Bir düğün,» dedik, «ha?...»

«Bir düğün, evet.» dedi; tepsiyi başına, kara bezin üstüne oturttu. Gözleri, tepsinin altından doğruca gözlerimizdeydi : «Bir düğün ekmeğinden de her kişiye bir pay düşer, bilirsiniz.»

İkimiz birden, tepsideki dumanların, başının çevresinden dolaşarak yukarılara, ta... tepeye doğru yürüdüklerini gördük.

Sonra o, yanından kalktı. Eşikten. — Yanından kalkacağını, kokunun yanından gideceğini biliyor-

dum onun. Nereye olursa olursa, tek başına da olursa olsa, yok-sulluğunun sağladığı o özgürlük-le kokunun yanından gideceğini. Hiç kimse alkoyamazdı artık onu bundan. —

Ya beni kim alkoyardı? Koku, burun deliklerimde böyle yusuvarlakken kim?

Eşikten kalkacağımı bile bile — artık beni de alkoyamazdı hiç kimse —, bir kere daha yukarılara baktım : Sessiz, uzak, dingin kızılığa. Nerdeydi onlar? Kızıl yüzeyi çatallayan ne bir ses, ne bir görünüş... nerdeydi onlar? Öyle sandım ki, o da, ben de, tepsiyle birlikte kara - bacak ta, boşboşuna tırmanmış olacağız gümüş parıltılı kurşuni yokuşu.

«Bizi kollayacaksın ama orda,» dedik. «Şimdiden söz ver buna.»

«Kollayacağım elbet» dedi.

Gözleri karaydı, iyiydi karabacağın.

*

Yokuşun taşları altımızda esmerleşip, donuklaştığı vakitti kızılılık yırtıldı. Dümbeleğin sesiyle kızılılığı yırtan. Ondan sonra artık onların, yukardakilerin varlığını duyabildim; birdenbire o kirli, solumsuz yayılganlıklarına bulanık bir sıvıya dalar gibi...

Kara - bacağın kafasındaki ak yuvarlağı da o vakit gördüm nasıl ki; tepsiyi indirmişti, bir kuruş büyüklüğündeydi yuvarlak, aklı-ğıyla seçkindi karalığın ortasında; bilinçsizce hemen döndüm —o öyle hiç kaybolmaksızın, bir yıldızın yanıp - sönüşü gibi önümüz - sıra kayıldanıp dururken —,

aşğılara baktım : akşamın kararttığı, gök ışıklarının parıldattığı bir noktasında — tam Tepegöz'ü buldurduğum noktaydı orası — birden onunla karşılaştım. Bilinçli, çarçabuk bir dönüş yaptım ak yuvarlağa. Ama iş işten geçmişti.

Durakladı. — Duraklayacağını da, ne diyeceğini de, diyeceğini derken gözleriyle gözlerimin derinlerin nasıl tarayacağını da hep biliyordum artık. —

Kolumu kavradı :

«İstersen dön,» dedi, «sen. Dönmelisin,» «hem sen.»

Ak yuvarlak, ak bir nokta kadar kalmıştı önümde; kolumu bir çekişte kurtardım ve var gücümle ak noktayı büyütmeğe koştum.

O da koştı.

«Akşam nerdeyse inecek,» diye bağırdı.

Soluk soluğa idi; hemen yanıbaşımda soluyan bir devmiş gibi duydum onu. Kendimi de bir kavrınca.

«Düşünmedin mi bunu?»

Neyi demek istiyordu acaba? İpekli, batımsı, loş bir koza gibi beni örgüleyen çevremi mi? Yoksa, kozanın loşuna, katımına, ipeğine ister istemez uygulanmış bir «ben» i mi? Eğer «ben» iyse, o vakit kendini, yâni kokuyu hesaplıyor demekti doğruca. Kokuyu tam tadıyla, tam rahatıyla, kısacası «ben» siz sağlama bağlamak için.

Ak yuvarlağa sımsıkı yapıştım.

«Benim de senin kadar bir başıma buyruk olduğumu düşündüm.» dedim.

Önümsıra izlediğim, ak yuvarlak değildi : Yüreğimdi. Kızılığa varıncaya kadar yüreğimi seyrettim ben orda.

Orda ben, her vakitki geçe kalmış peklğin, yüreğimi kuşatışını seyrettim tiksinerekten.

**

Dümbeleş — bileklerinden yapıstırılmışçasına, üstüne bir düziye, yorulmaksızın kalkıp konan bir çift elle birlikte. — kızılığın keştiği düzleşimde yakaladık. — Ellerin bir yüzü vardı besbelli. Bir yüzü varsa bir şapkası ya da bir kasketi de vardı : dümbeleşin çevresinde sarı bir yemeni gördüğümü yalansız biliyorum; bir şapkaya ya da bir kaskete tutunmuş sallanan sarı bir yemeni.

Gidip, ellerin tam karşısında durduk, yere çömeldik. Kara - bacak yanımızdaydı, yalnız,, koku kara - bacağın yanında değildi; tepeye varmamızla toz - duman olmuştu ellerinden. Gene de :

«Birazdan biz de koca bir pay bulacağız elimizde,» diyordu, kulağımızın dibinde bağıra bağıra.

Dümbeleşin sesinden, dediğini ancak duyabiliyorduk.

Dümbeleşin sesi, dümbeleşin çevresinde kümelenmiş tüm düzlüğün sesinin — ilkyaz buharları gibi yer yer toprakta tüten, her evin önünde başıboş bırakılmış odunların dumanıydı; onlar bile, terkedilmiş gibi duran düzlüklerinde, dümbeleşten yana savruluyorlardı — üstündeydi.

Usulca kara - bacağın kulağına eğildim :

«Sıranın bize de ergeç gelece-

ğini söylüyorsun sen,» dedim, «söylüyorsun ama, düşünmüyorsun ki biz akşamdan daha önce inmeliyiz aşağıya.»

Değimi duymadı; hemen önümde çömelmişti; kafasındaki ak yuvarlağı yeniden gördüm.

Görmemle, dümbeleğe döndüm.

Gelin, orada, kümenin tam ortasıydı. Saçları kapkara, giysisi bembeyazdı. Yanağında kocaman bir zambak açmıştı. Hiç kıpırdamadan, hiç bakınmadan, ağzı hep öyle gülümser, oturup - duruyordu orada, kümenin tam ortasında. Tavuklarla horozlar ikide - bir gayrete gelip bir koşu kümeye yanaşıyorlar, sonra ürküp yeniden kaçıyorlardı.

Yumuşak, ipek gibi bir esinti döküldü üzerimize hemen tepemizdeki kızılıktan, Sarı yemeni ve gelinin saçları sallandılar. Kara bacak ta sallandı. Kokuyu çok yakından duydum.

Bir de baktım, kokuyu elimde buldum.

**

Karşıda, düzlüğün dümbelekten öte ıssızlığında, dümbelektekilerin evleri gibi, dumanlar gibi unutulmuş ya da bırakılmış bir kadın duruyordu bir başına.

**

Kokuyu, tadına bakmadan önce burnuma dayadım, uzun uzun kokladım. Kokuyu elime almamla tadına bakmam bir gerek, öbür ikisinin yanında kaçınılmaz bir gerek oluvermişti; belki de bunun için ya da bu gereği geciktirmek için uzun uzun kokladım.

— Ya kadın ne yapıyordu ora-

da bir başına? Saçlarına asılıp asılıp ne yapıyordu? —

Koku, o eşsiz niteliğini yitirmişti hayır. Aynıydı. Onu, Tepegözün kapısının eşiginde ilk kez duyduğumdaki gibi aynı.

Karşıda, düzlükte duran kadını öbür ikisine de gösterdim.

Öbür ikisi, kokunun o besbelli kendisi gibi eşsiz tadına dalmışlardı: hiç sanmıyordum ki kadını umursasınlar. — Kesik kulaklı, kirli bir köpeğin ardında oturmuştu kadın. Saçları karaydı, uzundu: bir zambağı eksikti; nasıl kıyabiliyordu onlara? —

«Gelinin anasıdır o kadın,» dedi, kara - bacak. Ağzı dolu dolu, ak yuvarlağı hazdan kımıl kımıldı.

Elimdeki kokuyu dinledim: Sıcacık, süngersi esnekliğini.

«Gelinin anasıysa o kadın,» dedim, «dümbelektekilerle birlikte olması gerekir. Dümbelekteki her bir kimseden daha fazla hattâ, gerektir.»

Elimdeki kokuyu tadabilmek için, içimin titrediğini duydum. Nasıl tadabilirdim ama? O, onların, tıpkı sınırladıkları düzlükleri gibi yalnızca düzlüktekilerin bölüşebileceği bir kokuydu.

«Öyle,» dedi. «oysaki o, saçlarıyla direniyor dümbelektekilere.»

«Ya saçları?» dedi ötekimiz. «Acaba nereye kadar direnecek dersiniz saçları siz?»

Biri, usulca dümbelekten sıyrıldı, Ağır, sabırlı bir çizgiye girişti düzlükte. Çizginin bittiği yerden, kadının saçları başlayacaktı.

Kara - bacak dizüstü duruyordu: «O da payımı alacak elbette,»

diye söylendi kendi kendine. Gözleri çizgiye dikilmişti. Birden, o ne vakittir kolladığım ilgiyi yakalayiverdim : Kara - bacağıın, dümbelekle kadının saçları arasında çizilegelen çizgide dikilen gözlerine saklanmıştı tam. Dümbeleğe ne kadar aralıksız ve güçlü abansalar da, oracıkta yakalayivermişim gözlerini dümbelektekilerin.

Çizgi bitti.

Dümbelektekiler, ilgilerini daha güçlü ve daha aralıksız yüklediler dümbeleğe. — Kadının yüzünde saçlarıyla oranlı bir çılgınlık, üzgünlük boşuna arayıp durdum. —

«Yapacağını biliyorum,» diye söylendi kara - bacak, dimdik ve diz üstü.

Kadın, çizginin getirdiğini aldı — bir milim olsun kııldamıyordu yuvarlağı kara - bacağıın — eğildi, köpeğin önüne koydu, sonra, doğrulur doğrulmaz her seferkinden daha özenle bir tutam ayırdı saçlarından.

«Buydu yapacağı,» dedi kara bacak.

Uzun, kara tutam, köpeğin kulaklarının kesintisine süründükten sonra havalandı, kızıl yele bulanıp yokoldu.

Tepegöz'ün önüne gelince, kara - bacak ayrıldı bizden. Onunla ikimizden. Koku, daha hâlâ sıcaklığını yitirmemişiti.

Tuttum, onu kendi elimle ona verdim.

Arkamızda, kara - bacak çıplak tabanları, taşları sesli sesli yalayarak yukarılara dönüyordu. Yukarıları, nasıl da aşağılardan birimizin olsun farketmeden, bir taç gibi tepemizde taşıdığımızı geçir-miştim aklımdan demin yukardayken. Demin, demek ki yukardaydım ben! Şimdiyse, tabanların şapırtısındaki şu evcenlik, neden uydurma geliyordu kulağıma?

Tabanların yönünce döndüm :

Kızılık yeşermişti! Kızılık yok olmuştu! Çok parlak yıldızlar bile gördüm hâtâ. Oysaki, ağzındaki SON YUDUM du onun.

İşte o vakit pişman oldum.

Yakında Çıkacak Kitaplarımız

İlhan TARUS
DURU GÖL

— Roman —

★

Leylâ ERBİL
HALLAÇ

— Hikâyeler —

Georges SİMENON
MANHATTAN'DA ÜÇ ODA

— Roman —

Çev. Oktay AKBAL

★

Oğuz TANSEL
GÖZÜNÜ SEVDİĞİM

— Şiirler —

Polonya'nın *Çorak Ülkesi* diye anılan bu şiirin 1955 yılında Varşava'da çıkan haftalık *Nova Kultura* dergisinde yayınlanmasından hemen sonra derginin başyazarı Pavel Hofman «görülen lüzum üzerine» görevinden alınmış. Şiir *Nova Kultura*'nın bir sonraki sayısında şiddetle yerilmiş ve Demir Perde arkasında *Dr. Jivago*'yu andıran tepkiler yaratmış. Polonya «çözülme edebiyatının» bu ünlü örneğinin ilkin bir kısmı *Manchester Guardian*da, sonra bütünü *The Twentieth Century* dergisinin Aralık 1955 sayısında İngilizce olarak yayınlanmış, ve batı dünyasında büyük ilgi uyandırmıştır.

Adam Wazyk bir çok şiir kitabından başka iki roman ve bir kaç tiyatro oyunu da yazmış, Puşkin, Guillaume Appolinaire gibi şairleri Lehçe'ye çevirmiş ve 1948 yılında çağdaş Fransız şiirinden bir antoloji yayınlamıştır.

N. M.

Yetişkinlere Şiir

Adam WAZYK

Çeviren : **Nermin MENEMENCİOĞLU**

1

Yanlış bir otobüse bindim;
her gün gibi işden dönenler oturuyordu içinde.
Garip bir yola saptı birden,
Kutsal Haç sokağından geçerek.
Artık Kutsal bir Haç değilsin sen!
Antikacıların nerede, kitapçıların, öğrencilerin?
Siz neredesiniz, ölüler?
Anınız bile sönüyor artık.
Durdu sonra otobüs
yeni kazılan bir ufak meydanda.
Dört katlı bir evin arkası
yazgısını bekliyordu.
Ben o küçük meydanda indim,
kurşun rengi duvarları anılarla pırlıl pırlıl
işçi mahallesinin bir ufak meydanında.
Evlerine tez gidenler vardı,
soramadım nerede olduğumu.
Bir çocuk gibi değil miyim burada,
eczaneye götürülen?
İlâç almak için evden çıkan

ve yirmi yıl sonra dönen bir adam gibi
ben de eve gittim.
Neredeydin? dedi karım.
Çocuklar sordu neredeydin?
Sessizdim, titreyen bir fare gibi.

2

Meydanlar, kobra yılanları gibi, güzelliklerini yüksek
tutuyor

Evler çalımı, tavus kuşları gibi.
Bana eski bir taş parçası verin.
Kendimi yine Varşavada bileyim.
Meydan lâmbaları altında
duruyorum, beyinsiz bir direk gibi,
övüyor, şaşıyor, küfrediyorum,
kobra ile, abrakadabra ile.
Merhametli sütunlar altında
kahramanca koyveriyorum kendimi.
Bana ne o Galluksa kuklalarından,
sanki tabut için boyanmış!
Burada gençler dondurma satın alıyor!
Ah, burada herkes genç,
anılarında yalnız yıkıntı.
O kız yakında doğuracak.
Burada özentî, acıma elele :
granitleşen dayanacak!
Burada harflerini öğrenirsin,
Varşavanın gelecek şairi!
Sen bunları seversin elbet.
Ben başka taşları sevdim,
gri taşlar, büyük taşlar,
anılarla çinçin öten.

Meydanlar kobra yılanları gibi, güzelliklerini yüksek tutuyor,
evler çalımı, tavus kuşları gibi.
Bana eski bir taş parçası verin,
kendimi yine Varşavada bileyim.

3

«Bu gün göklerimiz boş değil.»

Bir söylevden.

Şafakdı. Cetlerin ısığını duydum.
Pahalı şeyler, ama gerekirmiş...
Bildğimiz dünyadan sözetmek istemeyince, artık.
Göklerimiz boş değil diyoruz.
Aldırışsız yürüyor insanlar, yama içinde,

çarçabuk ihtiyarlıyor kadınlarımız.
Bildüğümüz dünyadan sözetmek istemeyince, artık,
Göklerimiz boş değil diyoruz.
Okyanusdan geçen bulutlarda
vahiy (1) kaynaşiyor;
diz çöküyor buradan geçenler...
Dürüstçe dünyayı anlatmak istemediğimiz anda
diz çökmüş adam, gökler boş değil diyor.
Erkek çocuklar güvercinler salıyor,
eşarpını bağlıyor bir kız.
Dürüstçe dünyayı anlatmak istemediğimiz an
Gökler boş değil diyoruz.

4

Köyden kentten arabalarla gidiyorlar,
dökümevi kuracaklar, şehir yaratacaklar,
yeni bir Eldorado kazacaklar.
Oncüler ordusu, avam kalabalığı.
Kışlalarda, hanlarda, barakalarda
itişip kakışıyorlar.
Çamurlu sokaklarda ıslık çalıyorlar :
büyük göçmenlik, darma dağın istek,
boyunlarında bir sicim parçası — Çestoçova Hacci.
Bir küfürler ambarıyla, bir ufak tüy yastığıyla,
votkadan hayvanlaşmış, orospularla böbürlenerek,
güvensiz bir ruh, bağları kopmuş,
yarı uyanık, yarı çılgın,
kelimesiz kesik şarkılar söyleyen —
orta çağ karanlıklarından fırlatılıyor birden,
bu göçen kitle, bu vahşi Polonya,
Aralık akşamlarında can sıkıntısından bağırın...
Oğlanlar kediler gibi kaçıyor duvarlarda
iplerden sarkan çöp sepetlerinden;
kadın otellerinden, o lâyük manastırlardan,
kösnü ve doğum sesleri. Yok olacak
düşeslerin dölü — Vistüla kıyıları yakın.
Büyük göç yeni sanayi kuruyor,
Polonyanın bilmediği ama tarihin bildiği,
büyük, boş lâflarla doyuruluyor,
delice, gündün güne yaşıyor vaizlere karşı —
kömür dumanları içinde, yavaş işkencelerle eriyerek
bir işçi sınıfı ortaya çıkmakta.
Kayıplar çok. Şimdilik, sadece tortu:

(1) Apocalypse.

İşte böyle oldu : yanan bir madenden
 Kahve rengi bir sütun yükseldi.
 Bir dehliz kapandı; anlatılmıyacak kimse
 aşağıdaki can çekişmeyi, kara tünel bir tabut.
 Sabotörün kanı vardı, kemikleri, elleri.
 Yüz aile yaslı, iki yüz aile.
 Gazeteler yazar, ya da yazmaz.
 Duman çelenkleri örtüyor her şeyi.

Tren istasyonunda
 Bayan Jadzia büfede,
 esnerken de şirin,
 çay dökerken de şirin...
DİKKAT! DÜŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!
 Zehirliyecekler seni,
 bayan Jadzia ayakkaplarınla kaçacak,
 esnerken de şirin,
 çay dökerken de şirin...
DİKKAT! DÜŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!
 Nova Hutaya gitme, oğlum,
 yolda zehirlenirsin,
 dediklerini dinle bu korkulu afişin :
 miğdende Halkın balığı var!
DİKKAT! DÜŞMAN VOTKA SUNUYOR SANA!

Arslanın küçük kuzu olduğuna inanmam sevgilim!
 Küçük kuzunun arslan olduğuna inanmam sevgilim!
 Büyü yapanlara inanmam sevgilim!
 Cam altında hapsedilen uslara inanmam.
 Ama bir masanın dört ayağı olduğuna inanırım,
 beşinci ayağın kuruntu olduğuna inanırım,
 kuruntular da kuvvetlendi mi, işte o zaman
 yıpranmış kalpden yavaşca ölünür sevgilim!

Doğrudur,
 bu beş paralık can sıkıntıları
 bağırarak eğitim amaçlarını sustururken,
 soyutun yırtıcı kuşları beynimizi parçalarken,
 öğrenciler penceresiz ders kitaplarında tutsakken,
 dil otuz muskaya düştüğü zaman,
 hayâl lâmbaları söndüğü zaman,

aydan gelen iyi insanlar çeşnimize karışınca
eh artık
yok olma tehlikesi yakın demek.

9

Boğulmuş bir adam çıkardılar Vistüladan.
Cebinde bir mektup vardı :
«Ceketimin kolu doğru,
düğmem yanlış,
yakam yanlış,
ama yarı — kemerim doğru.»
Bir söğütün dibine gömdüler.

10

Taze yapılmış apartımanların yeni boyanmış sokağında
havada kireç tozu var, gökte bir bulut.
Silindirler yolu yasılıyor,
başka yerden getirilen kestane ağaçları
yeşiltiyor, gün batarken, hışır hışır.
Çocuklar, büyük küçük, koşuyor kestanelerin altında.
Yarı yıkık yapılardan mutfığa odun taşıyor.
On beşlik orospular bodrumlara iniyor, kalaslara basarak,
badanalı gülümsemeleri var, harç kokuyorlar.
Radyo çalıyor yakınlarda, korkunç bir dans müziği.
Gece geliyor, huliganlar oyunlarında.
Çocukluk yıllarında uymak ne zor, kestanelerin

hışirtisi içinde...

Karanlıkta yüzerek git, sen uyumsuzluk!
Yenilikte sevinç bulmak istedim,
Bir genç sokağı anlatmak istedim, o sokak değil.
Kaybettiğimnedir, görmek veya uygunca kör olmaktan

hangisi?

Kısa bir not, yeni bir kederin bu mısraları ile
başbaşa kaldım.

11

Gangsterler onu sessiz bir cehenneme götürdüler,
varoşlarda bir villâya —
kurtuldu, gecenin içinde dolaştı, sarhos,
sabaha kadar kaldırımlarda yattı.
Sosyalist töredışıcılığı için Sanat Okulundan kovuldu.
Bir kez zehir içti — kurtardılar.
Bir kez daha içti — gömdüler.
Hayâlcî Fourrier güzel lâflarla kâhinlik etmişti,
denizlerden limonata akacakmış bir gün.

Akıyor mu, Peki?

Deniz suyu içiyorlar
ve bağıyorlar —
limonata!

Sessizce eve dönüyorlar sonra
kusmak için
kusmak için.

12

Bize doğru koşular,
komünist ölmez, bağıarak.
Ölmiyen adam olmadı, hiç bir zaman.
Anılardır kalan.
İnsan değeri arttıkça
insan acısı da artar.
Bize doğru koşular,
kesilen parmak ağrımaz, bağıarak.
Parmaklarını kestiler,
ağrıdı.
İnançlarını kaybettiler.

13

Yöntemcilere (1) küfrettiler,
yöntemcilere ders verdiler,
yöntemcileri utandırdılar.
Edebiyatı yardıma çağırdılar —
kendi eğitimi gereken
beş yaşında sümüklü bir çocuk.
Bu yöntemci düşman mıdır?
Yöntemci düşman değildir.
Yöntemciye öğretmeli,
yöntemciyi aydınlatmalı,
yöntemciyi utandırmalı,
yöntemciyi kandırmalı.
Eğitim gerek ona.
İnsanlardan biberon yaptılar.
Ustalıklı bir söylev dinledim :
«Uygun bir tarzda bölümlenmiş
ekonomik ayarmalar olmadıkça
teknik ilerlemeye ulaşamayız.»
İşte bir Marksistin sözleri bunlar,
işte gerçekçilik yasasının bilgisi.
Ütopyanın sonu işte.
Yöntemcinin hikâyesi söylenmeyecek,

fakat icatçının dertlerinianla tan romanlar olacak,
hepimizin kuşlarını anlatan.
Bu bir çıplak şiirdir,
cefalar bu toprağın renkleri ve kokuları ile
giyininceye kadar.

14

Çokca çalıştırılan insanlık var,
Nova Hutada insanlar var,
tiyatroya hiç gitmemiş.
Polonya elmaları var Polonyalı çocukların ulaşamadığı.
Yalan söylemeye zorlanan erkek çocukları var,
Yalan söylemeye zorlanan kız çocukları var,
Kocalarının evlerinden attığı ihtiyar kadınlar var,
yorgun kalpden ölen bitik kimseler,
iftiraya uğrayanlar,
yüzlerine tükürülenler,
yasalarda ismi olmiyan sokak haydutları tarafından
soyulanlar,
belge bekliyenler,

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ZİRAAT BANKASI

KURULUŞ TARİHİ: 1863

SERMAYESİ: TL. 750.000.000

T. C. Ziraat Bankası 600 ü aşan Şube ve
Ajanslarıyla yurdun her tarafında
hizmetinizdedir.

Tasarruf hesapları için en geniş
ve zengin ikramiyler

Vadeli tasarruf hesaplarında her 50, vadesiz ta-
sarruf hesaplarında her 100 liraya ayrı bir iştirâk
numarası verilir.

Aşk Sultanım

O aşk sultanım yalnızlığım
Gibi dudağımda bir bardak
Güneşi kurumuş ve benim
O aşk mumları bu tapınak
O çağı yıkık yalnızlığım

O yalnızlığım aşkım sonra
Her şeyin güzel olduğu an
Ustünden yürürüm yavaşça
Ölüm yazılı bir duvarın
Geyik yeşili gözler başka

O korkunç yalnızlığımdan
Seni çıkarmak sonra atmak
Aşkın bu son yolculuğundan
Gözlerinden seni yaşamak
Belki ölüm gibi uzaktan

Nurer UĞURLU

---

adalet bekleyenler,
çok bekleyenler.
Yer yüzünde isteklerimiz var,
fazla çalıştırılanlar için,
kapıları açacak anahtarlar için,
pencereli odalar için,
çürümeyen duvarlar için.
Küçük belgelerin nefreti için,
insan olma vakti için,
güvenli eve dönmeler için,
lafarla olaylar arasında
basit bir fark için.
Zar atarak kazanmadığımız,
milyon kişinin ölmüne bedel
bu yer yüzünde isteklerimiz var :
berrak bir gerçek için,
özgürlüğün ekmeği için,
alev gibi mantık için
alev gibi mantık için.
Her günkü isteklerimiz bunlar
Partiden isteklerimiz.

(1) routinist.

Cumhur Başkanlığı
Senfoni Orkestrasının
28/3/1961 akşamı I. Sen-
fonisini çaldığı sanatçı
hakkında geniş bir ince-
lemeyi okuyucularımıza
sunuyoruz.

Dimitri şostakoviç

Alaeddin BİLGİ

şostakoviç sanat hayatının hemen başından tanınan mutlu sanatçılardan. Birinci senfonisinin çalındığı 1926 yılı 12 mayısında müzikseverlerin ilgisini bir anda üzerine çekti. Senfoni konservatuarı bitirme teziydi, bestecisi ondokuz yaşındaydı. Kusursuz tekniği, benzemezliği, beste yeteneği musiki eleştiricilerince önemle belirtiyordu. Kısa zamanda bir çok büyük orkestraların repertuvarlarına alındı, Bruno Walter yönetiminde Berlin'de (1927), Leopold Stokovsky yönetiminde Philadelphia'da (1928), Arturo Toscanini yönetiminde New-York'da (1931) alında.

Sanatçının daha sonra bestelediği, gene bir anda bütün dünyaya yayılveren Yedinci «Leningrad», Onbirinci «1905» senfonilerini dinliyenler şostakoviç'nin pürüzsüz bir doğru üzerinde ilerlediğini sanabilirler. Oysa besteci bu günkü gerçekçi sanat anlayışına, varana, artistik doğruyu bulana değin epey eğriler çizmiş, sanatının ilesini çekmiştir.

Gerçek sanatın kuruluş dönemi 1920 yılları geniş sanatçılar için çözülmesi g sorunlarla doluydu : devrimci olmak için geçmişle bütün bağlar koparılmalı mıydı? Batıdaki modernci yenilikler gerçek ilerilik miydı? Daha zoru, gerçekçilik neydi? işte bütün bu, o zaman için karşılıkları tam verilmemiş sorular içinde bunalan sanatçı yolunu şaşırıp sözde yeni, sözde modern eğilimlere kapılıp biimciliğini ıkamazına sapabiliyordu.

Sivil Savaştan sonra batı ile yeniden sanat bağları kurulmuştu. Stravinsky, Honegger, Hindemith, Krenek, Alban Berg, şhnberg gibi musikiyi yeni temeller üzerine kurma çabasında aşırı denemelere girişmiş bestecilerin eserleri alınıyor, oynanıyordu. Genç kuşaklar için bu yenilikler ne denli alişılmamış ve acayıp olursa o denli ve devrimci sayılıyordu. şostakoviç de bu akıma kapıldı. Gogol'n «Burun» hikyesini

konu alan bir opera besteledi. Eserin deyişii son derece karışık, uyumsuz sesli, melodisizdi. 1930 da büyük bir dikkat ve emekle sahneye konulduysa da tutulmadı, çabucak unutuldu. Tabii olmıyan sesler, soyut denemelerle yüklü ikinci ve üçüncü senfonileri de başarı kazanmadı. Daha sonra bestelediği «Altın Çağ», «Mandal» ve «Duru Çağlıyan» baleleri de konularının ciddiliğine karşılık ilk operasındaki gibi basitleştirici, gülünçleştirici deyişii yüzünden bir öz ve biçim uyumsuzluğu içinde eridi gitti. Yalnız, bu baleler bütünüyle tutulmadıkları halde suit olarak konserlerde çalındığı zaman dinleyiciyi çekiyordu. Böylece Şostakoviç'in başlangıçtan bu güne değin önemini gitgide arttıran bir özelliği beliriyordu: güldürücülüğü, alaycılığı. Gerçekten de besteci bir defasında, «Dinleyiciye zevk veren, en somurtkanları bile güldüren eğlenceli bir musiki yazmak istedim. Musikim çalınırken dinleyici gülerse, ya da sadece gülümserse pek hoşuma gider» diyor.

İkinci operası «Mtsensk'li Lady Macbeth» in konusunu N. Leskov'un bir hikâyesinden almıştı. İlk defa yerel ve gerçek bir trajediyi işliyen besteci bu sefer de o yıllarda batıda moda olan experepressionism'in etkisi altındaydı. Henüz sağlam ve toplumun değer yargılarına uygun bir sanat görüşüne ulaşamıyan genç besteci expressionizmin bütün açmazlarına düşmüştü: kâbuslu düşler, korkunç cinayetler, kaba cinsi eğilimler.

Şostakoviç'in musikisindeki bu aşırı eğilimler sanat çevrelerinde şiddetle eleştiriliyor, bale ve operalarında yaşantısının realist müzikal yorumunu bulamıyan halkoyu kısa zamanda eserleri unutup gidiyordu. Bu durum karşısında besteci eserlerine biçim veren temel ilkeleri yeniden gözden geçirmek, yeni yaşayışın gerektirdiği estetik sorunları çözmek zorunu duydu. Zaten iyi niyetliydi, düştüğü yanlışlarda ayak direyecek değildi. Üstelik en olumsuz bestelerinde bile yaratıcılığı ve orijinalliği hemen kendini belli ediyordu. Bütün güçlük yaygın, yanıltıcı yenilik, ilerilik akımlarının gerçek yüzünü görebilmekteydi.

Eleştirmelere önemle kulak veren besteci 1926 ile 1936 yılları arasındaki oda müziğiyle piyano konçertosunda daha sade biçimler kullanıyordu. Bu arada, film musikisi bestelenmesinin de deyişii üzerindeki çok olumlu etkileri farkedilir. O günlerin filmleri insanca yaşama savaşı, dostluk ve kahramanlık gibi temleri işliyordu. Bu temlere yaraşır musiki yazmak gerekti. Bu gerek yeni yeni anlatım öğelerini benimsetiyordu. Karşılaştığı ciddi artistik sorunları çözme çabası besteciye realizme yaklaştıırıyor, musikisinde millî kaynaklara da eğilme sonucuna götürüyordu.

Şostakoviç'in olgunluk döneminde bestelediği epik eserlerin ilk çekirdeklerini Beşinci (1937) ve Altıncı (1939) senfonilerinde bulabiliriz. Sanatçı artık kişiliğini bulma yolundaydı. Yeni hayatı yansıtan yeni eserlerin batıdan devşirme biçimlerle değil, yeni özlere uygun orijinal biçimlerle verilmesi gereğine denemelerle varmıştı.

1937 yılındanberi Leningrad Konservatuvarında profesör olan Şostakoviç öğretim alanında da aralıksız çalışmıştır. Bu gün artık çok tanınmış öğrencileri vardır. Devlet Konservatuvarının kuruluşunda David Oistrakh ile beraber bir süre Ankara'da bulunmuştur. Evlidir, bir kızı, bir oğlu vardır. İkinci Piyano Konçertosunu 19 uncu doğum gününde oğlu Maşim Şostakoviç 1957 yılında ilk defa çalmıştır. Besteci gürlüğü ve kalabalıktan hoşlanmaz. Musiki, ailesi tabiatla başbaşa yaşamak ister. Gene de bir çok toplumsal görevler yüklenmekten kaçınmamıştır.

Savaş başladığında Leningrad'da işinin başındaydı. Şehrin yangın söndürme teşkilatına katıldı. Eerlerle beraber barakalarda yatıp kalkıyordu. Almanlar hızla ilerliyodu, **geçtikleri yerlerde kadın - çocuk demeden bir kırım dır gidiyordu.** Korkunç bir ölüm kalım savaşı başlamıştı. İşte Yedinci Senfoni ilk defa bu sıralarda bestecinin tasarısında şekillendi. İlk üç kısmı 1941 eylülünde hazırdu. **Amansız düşmanla sarılı bir ilde bir destan doğuyordu.** En olumsuz koşullar altında, o günler için halka bir cesaret kaynağı, elinde bir silâh olan o musikiyi bestelemek için kişinin inancı köklü, serin kanlılığı sonsuz olmalı. Hava akınları sırasında bile masasından ayrılamıyordu. Kahramanlık tasladığından değil, musikinin tutsağı gibi olmuştu. «Taa içimde geliyordu, zaptedilmez olmuştu». diyor o günler için.

Senfoni bir anda memleketin dört bir yanına yayıldı. Halk pek iyi bildiği o müthiş savaşın yankısını musikide ilk defa buluyordu. Yedinci Senfoni, yurdunu savunanları, zalim düşmanı, verilen kayıpları, çekilen aveları ve zafere olan inancı anlatıyordu.

Besteci eserini şöyle özetliyor : «Basit dediğimiz halk yaşayıp gidiyor. Ana tema, kültürün, uygarlığın, hayatın yaratıcısı halka sevgi. Olağan zamanlarda kendi halinde geçinip giden, çetin anlarda birer kahraman kesilen insanlar. Birinci muvman geliştikçe barış hayatı, savaşın başlamasıyla alt üst oluyor. Natüralist bir öykü anlatmadım. Bu bölümü bir cenaze marşı özetliyor. Milyonların söylediği bir ağıt. Halk, kahramanlarını saygıyla anıyor. İlk bu kısım sözlü olsun istedim. Neredeyse sözleri oturup kendim yazacaktım, Sonra vazgeçtim. İyi de etmişim. Musiki anlatımda daha güçlü. İkinci muvman lirik bir intermezzo. Somut olaylar geçmiyor. Biraz mizah var... (mizahsız yapamam nedense! Trajedide mizahın, şakanın değerini Shakespeare çok iyi biliyodu. Dinleyicileri, sinirleri gergin uzun zaman tutamazsınız.) Üçüncü muvman patetik bir adegio. Ve son muvman : zafer ve geleceğin güzel günleri.»

Leningrad Senfonisi kısa zamanda sınırları aştı. 1942-43 sezonunda yalnız Amerika'da 62 defa çalındı. Toscanini, koussevitzky, Rodzinsky, Mitréopoulos, Ormandy gibi tanınmış şefler yönettiler. Her çalındığı yerde halk kitlelerince benimsemesi musikinin romantik kişisel duyguluğu ve çatışmaları değil, bütün insan olmasındadır. Koussevitzky, «Beethoven'den beri halk kitlelerine böylerine etkiyle söz söylemiş bir besteci daha yok» diyordu.

Bu senfoni ile besteci yeni bir aşamayı geçmiş oluyor. Şostakoviç'in geçirdiği dönemleri, biyografisini yazan müzik bilgini D. Rabinoviç şöyle özetliyor: «Burun, Lady Macbeth ve Dördüncü Senfoni ile birinci üçlü bitiyor. Buraya bir çizgi çekmeliyiz. Birey yenile doğmuştur. Beşinci Senfoni kahramanın iç savaşıdır. Gerçeği, hayattaki yerini arıyor. Altıncı Senfoni ile geçmiş günlere veda ediyor. Yedinci Senfonide kişisel motif ikinci plâna genel öne geçiyor ve böylece milyonlara hizmetde birey, millinin içinde eriyip gidiyor. İkinci üçlü de kapanıyor. İlk üçluden sonra delikanlı erkek oluyor, ikincide erkek, vatandaş oluyor.»

***

1943 yılında ilk defa çalınan Sekizinci Sefonisinde sanatçı gene savaşla ilgili düşüncelerini anlatır. Bu bakımdan yedincinin bir devamı gibidir. Savaşın ilk aylarında yazılan Yedinci Senfoni adeta bir şaşkınlığı ifade eder. Barışın dinginliği ve ardından savaşın alt üst eden karsırgası. Oysa sekizincide savaşın bütün insanlığı kaplıyan genel dramı vardır. Senfoninin sonunda, «Geleceği, savaş sonu dönemini görmeye çalıştım.» diyor besteci. «Çirkin ve kötü çekilip gidecek, güzel ve iyi zafere ulaşacak.»

Piyano Üçlüsünü yazdığı 1944 yılında Polonyadaki Majdanek ve Treblinka toplama kamplarında Nazilerin işlediği iğrenç cinayetlerin dünya halk oyunca dehşetle öğrenildiği zamana rastlıyor. Eserde naturalist ve betimci (tasvirci) tek satır yoksa da insanlık düşmanlarının barbarca kırımalarını şiddetle protesto ettiği açıkça anlaşılır. Yukarıdaki iki senfonisi bu üçlüsü ve 1945 de bestelediği Dokuzuncu Senfoni ile sanatçı savaş üzerine söyleyeceklerini söylemiştir.

Savaş sonrası döneminde Şostakoviç büyüklü küçüklü pek çok koro eseri besteledi. Bu arada ilk kantatı, «Anayurt Şiiri», oratoryosu «Ormanların Türküsü» ve Yahudi Halk Şiirleri üzerinde bestelediği şarkılar en tanınmışlarıdır. 1951 de de Piyano için 24 Prelüd ve Füg'ü bitirdi.

Şostakoviç onuncu senfonisini savaştan çok sonra 1953 yılında bestelediği, halde senfoni, güçlüklerin, çatışmaların yok olduğu, sorunların çözüldüğü izlenimini vermez. Bazı müzik eleştiricileri bunu umutsuz bir kötümserliğin, yalnızlık içindeki bireyciliğin yankısı gibi yorumlamışlardır. Oysa, gerçekde savaş bitmişti ama insanlığın mutluluğa erme çabası, yeni bir çatışmaya düşme korkusu sürüp gidiyordu. Besteci Dimitri Kabalevsky, senfoninin bu, biraz da kötümser özü için diyordu ki, «Eserin hayatı tam bir doğrulukla yansıttığına inanıyorum. İnsanlığa düşman kuvvetleri canlandıran besteci bu kuvvetleri ne küçümsüyor, önemini azımsıyor, ne de önlerinden kaçıyor. Üstelik finalde, felâket ve acıların zorlamasından kurtarılmış genç, gürbüz hayatın canlandığını açıkça duyabileceğimiz pırıltılı bir tablo çiziliyor. Bu belki henüz güneşin göz kamaştırıcı ışınları değil ama ne de olsa güneş doğuyor artık. Bana öyle geliyor ki besteci Onuncu Senfonisinin finali ile gün ışığını, yaşama sevin-

cini bütünü ile verecek yeni bir senfoniye geçecek.»

Hem de öyle oldu, Kabalevsky'nin sezgileri doğru çıktı Şostakoviç büyük Onbirinci Senfonisini besteledi.

**

Onbirinci Senfoniye geçmeden, on ve onbirinci senfoniler arasında bestelediği Keman Konçertosu ile Şostakoviç'in bazı özelliklerini belirtmeye çalışalım.

Keman Konçertosu konusunda sözü, konçertosunun adandığı David Oistrach'a bırakmak yerinde olur düşüncesindeyiz. Oistrach diyor ki, «Şostakoviç'in keman konçertosunu ilk çalmak şerefi bana verildi. Beste, çalana ilginç ve çekici bir görev yüklüyor : kemancıya sadece ustalığını ortaya dökmek değil, en derin duygu, düşünce ve ruh hallerini belirtmek fırsatını da veriyor. Öteki eserlerinde olduğu gibi konçerto'da da ana fikrin ciddiliği, derinliği, gerçek sononik düşünce beni hemen sardı. Eserde, konunun gelişmesiyle ilgisiz, dış etki için kullanılmış, iç yapıyı desteklemiyen tek not yok. Şostakoviç'in senfonik düşüncesi ardında her zaman yaşama ve insanlığın kaderiyle ilgili derin bir felsefe gizlidir. Klâsik geleneğin gerçekçi temeline dayandığı halde her yeni eserinde düşünceyi kamçılayan, gelişmeyi sağlayan yeni ve anlamlı bir öz var.»

Bestecinin müzikal özelliklerine gelinece. Şostakoviç'in musikisi bir yandan kitap okurken, ya da içki içerken dinlenecek tembel harcı musiki değildir. Dinleyiciyi boyna düşünmeye açıklamalar yapmaya zorlar. Sanatçı olayların gerçek nedenlerini araştırıp anlayacak şekilde inceler ve toplumun gelişmesine elindeki araçla, musiki ile etken olmıyan çalışır. Sanatı insan etrafında gelişir. Yalnız, Şostakoviç'in kahramanı olağanüstü, daha doğrusu olmıyacak hayâller peşinde koşan ideal insan değil, çağımızla ilgili sorunlar üzerine eğilmiş günümüzün somut insanıdır. Eserlerinde kişisel bunalımlar yoktur. Objektif gerçek daima ön plândadır. Senfonileri ilk dinleyişte bir konuyu işliyormuş gibi gelir, oysa besteci konuyla ilgili ana fikirlerini müzikal imajlarla canlandırmaktadır. Müzikal betimleme yapmaz, somut imajlar yaratır.

Şostakoviç'in yenilikleri geleneğin sağlam temeline dayanıyor. Üç büyük senfoniciden, Beethoven, Çaykovsky ve Mahler'den çok şey öğrendiği söylenir. Beethovenden, aklın savunucusu insan ve onun etrafında çevrelenen dünyayı felsefi bir bütün içinde kavrama çabasını; Çaykovsky'den, yoğun bir duygululuk, insanları anlama ve sevme eğilimini Mahler'den çağdaş düşünce, duygu ve imajları senfonik bir anlatım içinde eritmeyi kötülüğü, mizah ve alay yoluyla teşhir etmeyi bellemiştir denir.

Gençlik yılları bir yana bırakılırsa Şostakoviç için önceden belli bir biçim yoktur. Eser özün gerektirdiği biçimler içinde gelişmektedir. Çoğu besteciler gibi eserlerinin taslağını önce piyanoda yapıp orkestrasyonunu sonradan yapmaz. Bütün bestenin notasını masa başında aynı zamanda yazar. Çalışmasındaki sürat böylece açıklanabilir. Yedinci Senfoninin

sonunu ondört günde, Sekizinciyi kırk günde bitirmiştir.

Melodisi bol ve çeşitlidir. Ritim ve yapı olarak klâsikler ve halk türkleriyle sıkı bağları vardır. Neşeli, alaylı, taşlamalı, öfkeli, kederli ve arasıra da bayağı olmak üzere bütün insanca duyguları kaplar.

Şostakoviç'in sanat görüşü ile yakından ilgili bu özelliklerinden sonra şimdi de yüzülmümüzün ikinci yarısında yazılan en büyük senfoniden kısaca söz açalım.

***

Onbirinci Senfoni «1905» ilk defa 30 ekim 1952 de çalındı. Leningrad senfonisindenberi hiçbir eseri bu kadar geniş ilgi toplamamıştı. Bu iki senfoni arasında gerçekten de bazı benzerlikler vardı. İkisinde de halkın kötülüğe, zorbalığa karşı giriştiği savaş anlatılıyordu. Biçim yönünden iki bestede de basitliğe, yavanlığa düşmeden milyonlara ulaşabilecek yoğun, açık bir dil kullanılmıştı. Çetin 1942 yılında Yedinci Senfoniye dinliyen halk muzikal görüntüsünü eserde nasıl tanıyorsa, şimdi de onbirincide özgürlük uğruna canlarını verenleri buluyordu. 1958 yılında yazdığı bir yazıda besteci şöyle diyor: «Yazar, sanatçı ya da besteci halkın yaşayışı ile yakın bağ kurmadıkça yaratıcılığı verimsizdir. Halkın heyecanlarını, zamanın akışını, özünü duyan, anlayabilen sanatçı ancak geçerli olan düşünceleri dile getirebilir. Başka yoldan büyük ve gerçekçi bir sanat eseri yaratılamaz.»

Senfoni 1905 ayaklanmasının trajik havasını gerçekçi bir deyişle verir. Zamanın kahramanlık türküleri bütün içinde esere somut, tarihi bir karakter kazandırır. Aralıksız dört kısımdır: Saray Meydanı, 9 Ocak, Anış, Çanlar Çalıyor.

Birinci muvmanda saray meydanı ıssız... Dondurucu bir kış sabahı Çara dert yanmak için perişan halk toplanıyor. Öte yandan saray koruyucularının gizliden gizliye felâket hazırlıkları. Saray meydanı korkulu, ihanetli, zehir yeşilidir. Burada yüzülmün başında pek yaygın iki sürgün türküsünden melodiler kullanılıyor: İhanet Yargısı ve Hükümlü. Melodiler bazen hastaca iniltili bazen özgürlük rüyası gibi belli belirsiz.

İkinci muvman, Şostakoviç'in çizdiği tabloların en trajiği. Ateş başlıyor. Silâhsız insanlar merhametsizce kırılıyor. Bir yanda feryatlar inilti-tiler, öte yanda çelik soğuğu zulüm. Gene bilinen melodiler: Silâh Arkadaşlarım, Borozanlar Çalıyor.

Üçüncü muvmanın ana temin kavgada ölenlerin ardından söylenen, halk arasında pek yaygın bir ağıt. Ölülerin önünde saygıyla eğilen insanların kederi, sebep olanlara duyduğu öfke., Ağıt yavaş yavaş yükseliyor, insanca yaşama istiyen bir feryat oluyor. Başka bir müzikal imaj giriyor araya: bir sözcünün kızgın konuşması. Ardından yaylı sazların yumuşak ve şefkatli girişi; sanki analar, bacılar korusu. Yas yavaş yavaş bütün ülkeye yayılıyor, milyonların kızgınlığı, özgürlüğe susamışlığı.

Hemen finale geçiliyor. «Zalimlere Ölüm», «Tayfunu Durduramaz»

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

dost

YASAK YEMİŞ — Ünlü fıkrâ yazarlarından birinin yazısında «meyve-i memnu» tamlaması geçmiş. Yazar, ertesi gün — sanki o kadar önemli imiş gibi — bir yanlış yaptığından korkarak yazısının altına bir not düşürmüş. Dünkü yazısındaki «Meyve-i memnu» nun aslında «Meyve-i memnu» olacağını belirtiyor, suç mürettibe yüklüyor. Bu işde galiba mürettip haklı.. «Meyva» farsçadır, «memnu» ise arapça.. Sonra, yazar haklı olsa bile bu tamlama bildik bileli böyle kullanılır. Kim, «bülent» in aslı «belend» tir diye ortaya çıkıp da sözünü dinletebilir. Yok, «tercüme» değilmiş de «terceme» imiş.. Dilimizden atmaya çalıştığımız yabancı sözcükleri bu derece savunmanın gereği nedir?

R.

DEV AYNASI — Ankara Palas'ı geçince birtakım ayaksatıcıları ile karşılaşırız. Bunlardan birisi, olanca sesiyle «Dev aynası» diye bağırınca irkildim. Sonra bir gülecek tuttu. Gelen geçen seyrek, ama, hani adama deli deyiverirler.. Aklıma neler neler geldi. Muzipliği sevmem ya şu aynalardan bazı kimselere, iyice sarıp sarmalanmış bir paket içinde göndersem acaba nasıl karşılarlar, diye düşündüm. Tasarlayınız bir : paketi açacak, aynayı yüzüne kaldırarak, camın içinde şişmiş, büyümüş bir surat... İşte dev aynası insanı böyle gösterir.. Bir de, dev aynasında görünmüş gibi bir surat takınarak elin içine girmenin uyaracağı tekileri düşününüz.. Bu dev aynaları ne işe yarar acaba? İnsan aynaya hacet kalmadan da aynanın gösterdiği kadar şişirebildikten sonra kendisini?

YASSIADA SAATI — Herkes dinliyor.. Dinliyecek de.. Radyo Gazetesi'nden öç alırcasına dinliyor herkes..

İş orada değil.. Şubat ortalarında Radyo harıl harıl Yassıada Saatinin değişeceğini bildirdi. Gereğesi de Ramazan imiş.. Radyo programlarında bir türlü istenilen ölçüye varılamamasının nedenlerinden biri de her vesile ile değiştirilmesidir. İşin ucunda bir de taviz kokusu var.. Ne yaparsınız, yakayı ele vermişiz bir kez..

BİR DEFTERİN BERAETİ — Menderes'in biraz nazlı tutulan başını» türkülerinin melodileri, enerjik, ümitli ve kararlı bir ritimle ileriye akıp gidiyor.

1905 senfonisi Dimitri Şostakoviç'in gerçeği araştırma, somut müzikal imajlar içinde verme çabasındaki başarısını gösteren bir belge, musiki dünyasına ettiği bir armağan gibidir.

kanlarından Şemi Ergin'in ünlü anı defteri, sahibinin lehine çalışıyor. Eski Bakan, bu deftere bir şeyler yazmış.. Yazdıklarına bakılırsa, arkadaşlarının tutumunu beğenmiyor, üzüntü duyuyor. Ama, eski Bakan, bakanlık koltuğunda da bir türlü bırakamamış.. 27 Mayıs sabahında uykusunda bir bakan olarak uyanmış.. Onu almaya gelen genç ihtilâlciler, sen bizim babamızsın demek yumuşaklığını gösterince büsbütün nazlanmış : «Beni fazla sıkmayın, kalbim var», demiş.. Belli, yüreği anı defterinde atıyor.

Eski bakanın defteri kamu oyunda beraet etmiştir. Kendisine gelince; orasını Yüksek Adalet Divanı bilir. Şubat ortalarında bir gün Sayın Salim Başol, yine böyle bir anı defteri tutmuş olan Ethem Menderes'i hayli sıkıştırdı : «Siz bir deter tutuyormuşsunuz, günlük; ama bu deftere yazdıklarınızdan kaçını o günlerde ortaya çıkardınız?» Ethem Menderes bu soruyu anlamadı, anlıyamadı, ya da anlamaktan kaçındı, Başol üşenmedi, üç kez tekrarladı. Ethem Menderes iyi karşılık veremedi.

Eğer bu defterler sahiplerini kurtarırsa bundan böyle sağlam bir avukat olarak her mahkemede ortaya çıkarılacağından kuşkunuz olmasın..

GÖKSEL KİTAP — Bir anneden dinledim : kızı, önündeki tarih kitabını şöyle bir karıştırdıktan sonra kapamış.. «Bana bir arkadaşım Kur'an verdi, koynuma koydum. Ders çalışmam gerekli değil.. Sınava bana Kur'an kazandıracak!» Anneyi bir telâş almış.. Konu öylesine tehlikeli! Muska niyetine kullanılan o küçücük Kur'an taklidini elinden almış çocuğun, Kur'an ne olduğunu anlatmış, mini mini kitap taklidinin asıl Kur'an olmadığını öğretmeye çalışmış çocuğa.. Dersini de bir güzel belletmiş; ondan sonra göndermiş sınava..

Çocuk sınıfı geçmiş, ama, bu olayı duyanlar hemen damgayı basmışlar : «O kadın dinsiz, efendim!» Dinden, imandan olmak işten değil!

EĞİTİM BAKANI — Geçen sayımızda, bu sayfalarda, Prof. Turhan Feyzioğlu'nun Millî Eğitim Bakanlığı'nda ne kadar sabredeceğini sormuştuk. Daha «dost» satışa çıkmadan Sayın Feyzioğlu istifa etti. Arkasından, daha yüksek bir makamdan kesin bir karar bildirildi : «Yüz kırk yedilerle ilgili kanun geri alınmayacaktır.»

Anlaşıldı.. Millî Eğitim Bakanlığı'na, Bakanlığın işlerini bilen, bu gemiyi «sahil-i selâmete» kadar götürececek bir iş adamının getirilmesi şart oldu artık. Yazımızı yazarken henüz bir bakan atanmadı. Şöyle büyük işlere el atmıyacak, millî eğitimde devrim yapmıyacak, iyi bir yönetimci.. Aklımızda bir ad var.. Pek çok kimse bu adın bir an önce bildirilmesini bekliyor.. Artık, hiçbir profesör kalkıp da bu sonu gelmez işe karışmak istemeyecektir.. Varsın, Üniversiteyle ilgisi olmayan bir kimse gelsin de, her gün yüreğimiz hoplansın artık.. Bilelim ki, büyük işler yeni seçimlere kadar ele alınmayacaktır. Hani, her gece

geç vakit evine gelen, ayakkabılarını yere fırlatarak aşağı kattaki kiracıyı uyandıran adamın öyküsü vardı ya.. Aşağıdaki kiracı bir defasında bu saygısız sarhoşa, ayakkabılarını yavaşça çıkarmasını rica etmiş.. Adam, o gece ayakkabısının tekini her gece yaptığı gibi fırlattıktan sonra aşağıdaki kiracıyı hatırlamış; ikincisini usulü ile çıkar-mış.. Ama, aşağıdaki zavallı, ikinci ayakkabının da fırlatılmasını beklie beklie sabahı etmiş.. Biz de milli eğitim işlerini düşündükçe bu hallere düşüyoruz.

PLÂNLAMA KURULU — Şubat ayında çalıştı da çalıştı.. Milli Eğitim Bakanlığı'nın işleri artık plâna bağlanacakmış.. Kimler bağliyacak plâna Bakanlığın işlerini.. Hep aynı adamlar.. Doğrusu, Çimento Sanayii binasının üst katına dinlene dinlene çıkan eskimiş memurları gördükçe acıdım.. Ne diye yorarsınız adamları boşuna.. Milli Eğitim Bakanlığı plânlı iş görmeğe alışmış mı ki?.. Göle yoğurt çaldık; ya tutarsa.. Tutarsa, özür dilemeye hazırım.

1961 YILINDA

9

MİLYON

887

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Dergilerin Getirdiği

Alaturkalık

Feihi NACI

Edip Cansever, YEDİTEPE'nin 36. sayısında yayımladığı, «Şiiri Şiirle Ölçmek» başlıklı yazısında Yaşar Kemal'in soyut sanat üzerine yazdığı yazılara şöyle bir değinmişti.

Yaşar Kemal, 12 şubat 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde, «Soyutlama» başlıklı yazısında Memet Fuad'a cevap veriyor; bu arada yazısının bir paragrafını da Edip Cansever'e ayırmış, o parçayı olduğu gibi alıyorum :

«Bu yüzden bir dergicikte de şair geçinen biri, bu çelişme bile saymadığı şeyden ötürü bana söğdü. Bence söğmek çok kolay. İş söğmeğe kalırsa. Düşünceler üstünde tartışmaktan kolay. Çok kolay. İş değil ki söğmek. Bakın doğulu aydınlar hep birbirine söğerler. Bir düşünce kırıntısı bile çıkmış mı söğmelerinden? Şimdi ben bu söğmelere karşılık vereyim mi? Dinime dahleyen bari Müslüman olsa, diyeyim mi? Sonra ben, bir tartışmada buraya kadar düşeni kaldırıp karşıma dikmek zorunda da değilim. Bana ne.»

Yaşar Kemal, Edip Cansever için, şunları söylüyor :

- 1) «Şair geçinen biri»;
- 2) «Dinime dahleyen bari Müslüman olsa» (Edip Cansever, Yaşar Kemal için bilisiz demeye getiriyordu);
- 3) «Bir tartışmada buraya kadar düşeni kaldırıp karşıma dikmek zorunda da değilim.»

Bunları söyleyen Yaşar Kemal, aynı paragrafta, «İş değil ki söğmek. (...) Şimdi ben bu söğmelere karşılık vereyim mi?» diyordu .

Ya o «dergicik» sözü... «VARLIK» in adını anıyor : «Memet Fuat da bu yazılar üstüne iki yazı yazdı. Birisi burada çıktı. Ötekisi Varlığın son sayısında.» diyor. Anlaşılan, Yaşar Kemal'e göre, Varlık dergi, Yeditepe dergicik. Oysa o dergicığın yayıncıları arasında eserini de bastırmıştı Yaşar Kemal. Kimbilir, belki o zamanlar bir yazının değerini yayımlandığı yerle ölçmüyordu.

Sözü uzatmak neye yarar, ünlü bir sözü değiştirerek şöyle söyleyelim : Her kurnazlık alaturkalığa çıkar.

İLGİSİZLİK ÜZERİNE

Melih Cevdet Anday'ın 18 şubat 1961 günlü Cumhuriyet gazetesinde «İlgisizlik üstüne» başlıklı bir yazısı çıktı. O yazıdan bir parçayı alıyorum :

«İlgisizlik, kimi sanatçının, çevresinden elini ayağını çekip içine kapanmasını sonuçlandırır. Böyleleri sanattan kimsenin an-

Kolaya kaçmıyalım !

Kemal TAHİR

Fethi NACI,

Dostun şubat 1961 sayısında «Dergilerin getirdiği» adlı yazını okudum. Biraz kolaya kaçmış gibisin! Üzıldüm. Unutmamışsındır, tanıştığımız zaman, «İnsan tükenmez» adlı kitabındaki kolaya kaçmaları hiç beğenmiyordum. Konuşmalarımızın hemen hepsinde, kolaya kaçmayı, kaytarmaların en kötüsü sayıp ayıplardık. Yeni Ufuklar dergisinin Toprak Meselesine ayırdığı, Ekim - Kasım 1960 — 101-102 sayısında, iki kısa yazıyı okuyunca gene çöşmüşsun! Dost'taki yazıyı o kadar gelişi güzel, yeni hiç bir şey söylemediğini o kadar farketmeden nasıl çırpıştırdın? Bugün, yalnız «Toprak dağıtım» demenin hiç bir şey demek olmadığını, dünyanın da, Türkiyenin de gerçeklerine hiç uymadığını elbette bilirsin. Yazını bitirip yeniden okuyunca kaçtığını neden seçemedin?

Düşündüm, sebebini bulamadım. Yeni Ufuklar dergisinin sorularına karşılık vermediğimi olsun görmen lâzımdı. Toprak dağıtımı üstünde hiç durmadığımı, bölüştürmeyi çıkar yol saymadığımı, toprak dağıtılacak insanların kişiliklerindeki özellikleri aradığımı nasıl olur da anlamazsın? Ben, «toprak dağıtımı lâfı, son aylarda bu kadar ayağa düşmüşken, Anadolu'daki toprağı yetersiz insanımız şurda kalsın, toprağından sökülüp koğulduğu söylenen (Gecekonducu vatandaşımız) bile bu dâvaya uzaktan yakından sahip çıkmıyor. Meselenin asıl burası önemli», demiştim. Bunun ne kadar önemli olduğunu Yeni Ufuklar dergisinin gene o sayısındaki Bolivya toprak reformu sonuçlarını anlatan yazı meydana koyuyordu. Bundan söz etmediğine göre herhalde daha okumadın.

Peki, sen ne diyorsun? «Bugüne kadar memleketimizde 30 MIL-

lamadığı kanısını kolayca benimserler. Ama bu gibi kimselerin, anlayışsız saydıkları kişilerden bir alkış geldiğinde, bu alkışı körlemeden bir beğeni saymaları gerekirken, o kişilerin değerliliğinden söz açmaya kalkmaları kolay anlaşılır işlerden değildir. Sadece beğenilmenin anlaşılma ve gerçek ilgi sayılması, bizim toplumumuzun aykırılıklarından biridir.»

Böyle değil mi? Bizde sanatçılar, genel olarak, öbür yazarların değerini, kendilerine gösterdikleri ilgiye, yazılarında adlarını överek anıp anmamalarına bakarak yargırlarlar, yazılarına göre değil. Baudelaire, «Esrikleşin de nasıl esrikleşirseniz esrikleşin» demişti, bizimkiler de «Övsünler de, kim överse övsün!» diyorlar.

YON DÖNÜM TOPRAK DAĞITILDI. Hem de senin dediğin gibi, 1945 den buyana değil, 1923 - 1959 yılları arasında...» diyorsun. Bu ne demek? «Memleketimizde 35 yıldanberi toprak dağıtılıyor, dağıtılan toprağın tutarı da 30 milyon dönümü buldu. Yani, bu iş epeydir masallıktan çıktı, artık sosyal bünyeye iyice mal oldu. Ama yetersiz... Yetersiz olduğu için de, lâfi yeniden edilir edilmez, Anadolunun her yanında yediden yetmişe köylü toprak istemiye başladı, hele toprağından sökülüp şehirlere sürülerek gecekonduklara tıklan topraksızlar büsbütün ilgilendi», demek mi? Sanmam!...

Yoksa, «35 yıldır toprak dağıtımını sürüp giderken, 30 milyon dönüm toprak da dağıtılmışken, toprak dağıtımını işini umursamıyanlar, son ayların boş lâflarına hiç kulak asar mı?» diye benden yana mı çıkıyorsun?

Olur. Çünkü, kolaya kaçmanın ilk durağı, bir yaman Osmanlı bilgini kesilmektir. Osmanlı bilgilerinin en yaman özellikleriyse, neden yana, neye karşı olduklarını hiç mi hiç bilmemeleridir.

Herkesin bildiği kelimeleri arka arkaya sıraladığımı sanmışsın. Bu, «Herkesin bildiği kelime» lâfında ki rahatlık beni sahiden ürküttü. Demek sen bizi, millet olarak, kelimelerde çoktan anlaştık, sayıyorsun!... Bir milletin kelimeler üzerinde anlaşabilmesi, çok, pek çok ileri bir konaktır. Biz bu konaktan daha pek çok uzağız. Bunu,

türkçenin özleştirilmesi yönünden söylemiyorum. (Son cümle için öteki okurlardan özür dilerim.)

Sen, ilk kitabına ad olarak «İnsan tükenmez» sözünü alırken de, kelimelerin anlamlarında iyice anlaştığımızı, demek, inanyordun!... O kitapta seni üzen yanlışların kaynağı şu olsa gerek : «İnsan tükenmez» sözü, ancak bütün insanlık göz önüne alınırsa doğrudur. Yoksa, kolaya kaçan kişiler, kendi kişiliklerini kolayca tüketebilirler.

Sevgilerimle

Kemal TAHİR

NOT : Yazıdan, romanlarımı yeniden okuyacağını söylüyorsun. Sen bazı romanların tekrar tekrar okunmak için yazıldıklarını elbette bilirsin. Kolaya kaçmayı sevmiyen Fethi Naciye benden selâm götür. Uyanınca unutma!

K. T.

Tarık DURSUN K.

GÜZEL AVRAT OTU

HİKAYELER

DÜŞÜN YAYINEVİ

ÇIKTI

Hilmi ÖZGEN'in

YOLLAR BOYUNCA

Gezi - Hikâye - Deneme

Kitabı çıktı.

KİTAP BELLETEN

Yeni çıktı. Sayısı 150 Kuruş

Yıllık aboneliği : 12 Lira

Elif Kitapevi, Sahaflar Çarşısı

Beyazıt - İstanbul

Sanat Çevresi

RESİM SERGİLERİNDE YENİ BİR EYİLİM

● Şehir Galerisinde Ocak ayı içinde açılan iki sergiden söz etmekte bazı bakımlardan fayda görüyorum. Benim resim hakkındaki yazılarımda savunduğumun bir açından izinde, bir açıdan da ona tamamen zıt bir yolun tutulmuş olması bu yıl genel bir eyilim olarak gördüğüm bir durumun aydınlanmasında bunların vesile olacak kanısındayım.

Durgun bir biçimcilik yerine dinamik bir ressam davranışını harekete getirmenin sanıldığı kadar kolay bir şey olmadığını hem sanatçı arkadaşlara, hem de bu sorunlarla ilgilenen okuyucularına anlatmak isterim. Gerek Bayan Dikmen Yıldızı'nın, gerekse Salih Acar'ın sergilerinde karşılaştığım durumu kısaca şöyle söyleyebilirim ki dışta leke dağıtımları, kaydırmalarıyla yapılan öz oyunu (sadece oyunu) resmin asıl kuruluş ve yapısında aşıktan açığa görülebilen kuru şematizmi hiç bir suretle saklayamamıştır. Ana sorunlarla ilgilenip de bu şekilde dışı kurtarmayı amaç edinen bir etkilenme, bir iyi niyet izini taşımasına rağmen sanatçıyı asıl özelliklerinden, eksik bile olsa bir kendisi oluştan kopup ayrılmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakır. Bir sanatçı keskin bir vurgu gücünden yoksun olabilir. Kendisini buna zorlamanın hiç

de gerekli olmadığını bilmeli ve çevre içinde bütün görevlerinden alınmış olduğu gibi yanlış bir kanıya saplanmamalıdır. Daima aslolan herşeye rağmen, gücüne, güçsüzlüğüne rağmen sanatçının kendi özelliğini yaratmak ve gelişmesini bu özellik içinde aramak zorunluluğunda bulunmasıdır. Bu bir çeşit dürüstlük özüdür. Deyimi dürüstlük sözcüğünün dış anlamında kullanarak hiç kimseyi suçlamak istemiyorum. İnsanın benliğini kişiliğini tanınması uğrunda bilinçle vardığı, insanın temel yapısını ilgilendiren bir öz dürüstlüğü'nün sözünü ediyorum. Aynı zamanda şurası açıkça görülüyor ki eleştirme işini üzerine alan bu arkadaşınız dış zorlamalarla varılmış bir takım sonuçlara pabuç bırakacak cinsten birisi de değildir. Sanatçıların onun savunduğu görüşlerle ilgilenmesine teşekkür eder ama, Bu görüşlerin bu kadar kolay bir şekilde gerçekleştirilememiş olduğunu da eklemeyi kendisine görev edinmiştir.

Bu arada Dikmen Yıldızı'nın geçen yılki sergisinde gördüğümüz tahammül edilmez karmaşıklığı, yüzeyi ussal bir düzenlemeyle gidermiş olduğunu söylemeliyiz. Ancak bu düzenleme yaşanmış hiç bir öğeyle birleşmediği içindir ki söylenmemiş bir söz olarak oracıkta donup kalmıştır.

● Çok ilginç bir şey bu. Yu-

karda bu yılın genel bir eğilimi olarak gözlediğimi söylediğim durumun Ressam Nuri İyem'i de sarmış olduğunu belirtirsem bana şaşar mısınız? Hiç şaşmayın, tıptı tıpına böyle. Ama elbet şunu okuyucunun gözleri önüne koymak zorundayız ki Nuri İyem'in resmin dışında aradığı coşkunculuk yukarıda sözünü ettiğimiz sanatçılarda ve daha başkalarında olduğu gibi hünersizlik ya da teknik yetersizlik yüzünden sırtmamış, hattâ bir dereceye kadar, ustalığın yarattığı ölçüde benimsenebilir bir hale gelmiştir. Salt göze açılmış bir duyarlık arayışı bu. Ama resme bakmasını bilen bir göz, bunun salt göz için olduğunu da anlayabilecektir. Nuri İyem'in son resim çalışmalarını Türk - Alman Kültür derneği galerisinde düzenlediği sergisinde gördük. Gene Ocak Ayı içinde.

Gerçekten sarhoşlarla sarhoş taklidi yapanlar arasındaki ayrımı görebilmenin insana basit ve küçük, ama sağlam bir güven duygusu sağladığını okuyucularımıza belirtmek isterim.

● Bu arada Ressam Nuri İyem'in sergisi çevresindeki ilgilienmelerin tutumu üzerinde bir kaç söz söylemek istiyorum. Ustalığınan hiç kimsenin kuşkulanamıyacağı bu sanatçı hakkında yapılan abuk sabuk savunmaların burada sözünü bile etmek istemem. Bu savunmalara girişen yazarlar şunu akıllarından çıkarmamalıdır ki, Nuri İyem bu savunmalarla kurtulmaz, batır. Onlar beğendikleri bir sanatçıyı yeriyorlar mı,

övüyorlar mı, bunu iyice anlayıp öyle yazmaya girişsinler diyeceğim ve kötü övgülerin yergilerden daha zararlı olabileceğini kısaca kendilerine hatırlatacağım. En hırçın en sert yazılarımla bile ben Nuri İyem'i bombardıman etmeye çalışmadım. Yani yıkmaya çalışmadım, yapmaya çalıştım. Tartışmamızla ilgilenenler bunu çok iyi bilirler. Şimdi burada Nuri İyem hakkındaki yazısına büyük bir saygı duyduğum Fikret Adil'in sorunu ele alışını gösterince bu gerçek daha çok ortaya çıkacaktır. Sayın Fikret Adil Nuri İyem'in Ressam ilgisinden kopmamış nadir sanatçılardan biri olduğunu söylüyor. Bu doğru. İkincisi Nuri İyem'den naklen sanatçının bu sergide Türk sanatçısına yakışan bir esriyle minyatürlerden esinlenmiş olduğunu belirtiyor. Tartışmamızla ilgilenen sevgili okuyucular şunu da çok iyi bilirler ki İyem bu davranışla benim savunduğum görüşe yaklaşan bir hamle denemesi yapmıştır. Bu hamle başarısızdır işte. Nuri İyem soyut resim hakkındaki genel tutumuna bu çabayla resmin dışında elde edilmiş bir oyundan başka yeni ve özel etki gücü taşıyan bir nitelik ekleyememiştir. Resmin kapısını ortak bir duyusla değerlendirebileceğimiz bir aydınlığa açamamıştır. Resimine gene de düşünsel bir soyutlama ege men bulunmaktadır. Nuri İyem'in bu kabuğu kırıp içinden çıkabileceğine ihtimal vermiyorum. Yani Nuri İyem'in anladığım değeri yansıtan somut bir resim etkisi katına çıkabileceğini sanmıyorum.

Nuri İyem'in bugün somut bir resim esprisine yaklaşma çabası yararlılığı kendisine değil, resimle uğraşan genç sanatçılara getirecektir. Onların ilerdeki zaferi bu büyük ustanın yenilgisi üzerine kurulacaktır. Evet bu yazıyla Nuri İyem'in adına sığınan genç soyutçulara onun yenildiği haberini veriyorum. Nuri İyem'in bu yılki sergisi onun yıllardan beri yaptığı soyut resim deneylerinin sınırlı ve ölçülü de olsa ilk gerçek değişmesi, gelişmesidir. Geçen yıl onun sarı tonlarla yaptığı resimlere bakan bir yabancı eleştirmeci «bunlar omlet» diye espri yapmıştı. Bu söz Nuri İyem'den çok beni yaralayacaktır. Eş bir çevrenin çatışan unsurları olarak bir noktada durulmanın verdiği aşkla ve birbirimizi anlamış bulunarak onun benim görüşüme uzattığı elini dostça tutarım. Ama şu unutulmamalıdır ki inancımı gerçekleştirmeyen, yarıda bırakan, avutmak isteyen hiç bir eserle asla uzlaşmam. Hatfâ eskisinden çok daha sert bir tavır takınırım.

Bu satırlarımı okuyanlar tahminimin aksine ilerde Nuri İyem'in engin bir duyusla Türk sanatına ve toprağına açılmış eserler vermek olanağına kazanırsa kahane-timde yanılmış olduğunu itiraf edeceğimi de anlayabilirler.

● Şubat ayı başında açılan Türk-Alman Galerisindeki İnal Okçetin sergisinde şaşılacak bir genç sanatçı ataklığıyla karşılaştık. Darbeli büyük leke uzantılarıyla, lekelerin kesilme hızlanma aksanlarıyla, zaman zaman ifadeci

kişilerin özendikleri beylik renklerle cüretli ve kavgacı bir eyilimin yansıtılmaya çalışıldığını gördük Çoğu büyük boy olan bu resimlerde erkeksi hızda davranışlarla kadınca bir duygululuğun yan yana yer alması böyle durumlarda sık sık gözlediğim bir çelişmeyi ortaya koyuyordu. Hattâ bu çeşit karışımların, etkilenmelerin sanatçıyı resmin çok dışında kalan bir yere götürdüğünü de söyleyebilirim. Şüphesiz figürsüz resmin resme ulaşma iddiası, işte burada belirtmeye çalıştığımız gibi resme bütün bütüne aykırı görünüşlerin zorbalığı ile bir bakıma kendi kendisine yaptığı bozgunculuğu da kapsıyordu. Genel olarak gözlediğimi söylediğim bu davranışlar ussal, bilinçli bir form etkinliğinin değil, duygusal yönde ağır basan bir kırgınlığın ezikliğin sonucudur. Resim seyircisinin bu romantik biçimcikle, ussal bir filizlenmenin resmin olanaklarıyla bağdaşması sonucunda meydana gelen düzen yoğunluğu arasındaki farkı seçmesini dilerdim. Cüretli ve atak bir ressam davranışının en etkin sonucu şüphesiz sanatçının çevresine bilinçli bir yön gösterişi olacaktır.

Bütün bunlara rağmen Türkiye'nin genç sanatçılarının içinde buldukları koşulları hangi olanaklara sahip olurlarsa olsunlar bir karşı koyma ile karşılamaya başladıkları da gözden kaçmıyacak bir gerçek kılığına bürünmektedir.

● Şubat ayı içinde bir de Şehir Galerisinde Gürol Sözen'in

resim sergisi açıldı. Bir sanat tarihi öğrencisi olan bu genç sanatçının stilize figüratif bir yol izlediği görüldü ve burada kendisini aks ettirmeye çalışan dinamik eyelimlerin ana kaynağının edebî bir ilgi olduğu tespit edildi. Genel olarak akademik eğitim görmeyen sanatçıların kuramsallıktan sıyrılmış olmak gibi bir şansları varsa da, bir yandan da resim niteliğiyle uzlaşamayan bir edebiyat ve şiir ilgisine tehlikeli bir şekilde açık buldukları bir kere daha ortaya çıktı. Bu arada form ölçüsü üzerinde ve parçaların bir araya getirilmesinde yapılan oyunların figürü ve insanı izleyen bir eyelimde bile bir çeşit köksüz soyutlama'ya yol açtığı gözden kaçmadı. Umut kesilemeyecek bir sanatçı olan Gürol Sözen'in bu durumları göz önüne alarak çalışması ayrıca belirtildi.

Şiir ve genel olarak sanat tartışmaları hakkında :

● Son günlerde sanat alanında çeşitli tartışmalar dergi, gazete sayfalarını tutmaya başladı. Önce Cumhuriyet gazetesinde Yaşar Kemal'in genç kuşak sanatçıları hakkındaki toptancı yargıları bu ünlü romancının doğmatik bir topluncu kafaya sahip olduğunu gösterdi. Aynı gazetede bir yazısıyla ona karşı çıkan eleştirmeci Memet Fuat sorunlar karşısındaki kuramsal acemiliğiyle (daha doğrusu yargılarını kesinleştirip belirleyemiyen sentez yoksunluğuyla) Yaşar Kemal'in hatasını on misli katmerlendirdi. Bu yazar hakkında yargıyı okuyuculara bırakıyorum. Dost'un Ocak sayısın-

HERŞEYİ daha iyi TEMİZLER

daki konuşmasıyla Metin Eloğlu kendi bindiği dalı kesen, (bu düşünce bozukluğunun bir şair için başarısızlığa ilk adım sayılabileceğini hatırlatırım) tavır takındıktan sonra Yeditepede Şiiri şiirle

sever'in zavallı acaip hamlesiyle karşılaştık. Doğrusu gerek Yaşar Kemal, gerek Metin Eloğlu bu güçsüz şaire o kadar kötü açıklar vermişlerdi ki, seninki oyuncağın atına bindiği gibi o bir düşünce ibaret olan düşünce çayırında başladı koşurmaya. Şu SOMUT lâfı pek tatlı geldi bir takım kişilere, alabildiğine kullanıyorlar doğrusu. Ne demeli bilmem. Oysa bu pek tehlikeli bir deyimdir. Öyle pek keyifli keyifli, tatlı tatlı kullanmaya gelmez bu deymi. Bu deyim üstüne aslına esasını bilmeden gevezelik etmeye de gelmez. Adama bir saplanır bu deyim, sonra çıkarması pek güç olur. Tartışan sanatçılara hatırlatırım.

D O S T

OKUYUCULARINA:

● De Yayınevi Mart ayı içinde aylık bir kitap tanıtma gazetesi yayımlamaya başlayacaktır. Tanınmış eleştirmenlerimizin kitap tanıtma yazılarıyla değerlendirilecek ve 5000 adet basılarak bütün kitapçılara, kitapsever aydınlara bedava gönderilecek olan bu gazeteye parasız abone olmak isteyen okuyucularımızın aşağıdaki adrese yazmalarını, hem kendi adreslerini, hem de tanıdıkları kitapseverlerin adreslerini bildirmelerini rica ederiz:

DE YAYINEVİ, Nuruosmaniye
Cad. 92 - İSTANBUL

● **D. H. Lawrence Almanya'da:**
İngiliz romancısı D. H. Lawrence'in Romanı «Lady Chatterley'in Aşkı» Almanağa çevrilmiş, fakat kitap piyasaya çıkarılmıyormuş Savcılık tarafından ahlâk

bozucu 184 paragrafı olduğu ileri sürülerek mahkemeye verilip, toplattırılması istenmiştir. Katolik Kurumlar da resmî makamlara başvurmuşlardır.

● Yatırılan Hacıyatmaz:

Ankara Devlet Tiyatrosu sahnelerinden Küçük Tiyatroda kapalı gişe oynamakta olan Cevat Fehmi Başkut'un Hacıyatmaz adlı oyunu Dost dergisinin aleyhinde açtığı bir kampanya sonucu, apar topar Bursa'ya naklettirilmiş bulunmaktadı.

● Yahudi «Süit» i:

Fransız kadın bestecisi Elsa Baraine'in «Yahudi Süit'i» adlı bestesi ilk olarak Batı Berlin'de çalınmıştır. Dört keman ve piyano için hazırlanmış olan eser Batı Berlin'de «Hristiyan-Yahudi İşbirliği Kurumu»nun düzenlediği konserde büyük başarı kazanmıştır.

● Korsan Çıkmazı:

1956'dan beri yayınlandı, yayınlanıyor diye sözü edilen Nezihe Meriç'in Korsan Çıkmaz'ı adlı romanı Öncü Gazetesinin bir köşesinde, sayfaları atlanarak, asla dikkati çekmeyerek, «mürettep hataları»yla dolu olarak yayınlanıp bitmiştir.

● Aziz Nesin Ankara'da:

Son günlerde Başkent sokakları ünlü güldürü yazarı Aziz Nesin'in afişleri ile dolup taşmaktadır. 3,5 uncu Kuvvet adlı romanını yayımlayacak olan «Öncü Gazetesi elinden geleni Ardına koymayarak Aziz Nesin'i rekâm etmektedir. Bu romanı için on bin lira alan Aziz Nesin Öncü için çeşitli pozlar vermiştir.

● **Hazreti İsa :**

Tanınmış İsveçli aktör Max Von Sydow, Yazar Fulton Oursler'in «Bütün Devirlerin En Büyük Hikâyesi» adlı romanından yapılacak filmde Hazreti İsa rolünü oynayacaktır.

● **Brecht Beyaz Perdede :**

Brecht'in «30 Yıl Savaşları»ndan esinlendiği «Courage Ana ve Çocukları» adlı ünlü oyunu, Doğu Almanya Defa Film Şirketi tarafından filme alınmıştır.

● **Jüstinyen'li Oyun :**

Refik Erduran'ın 2. Jüstinyen adlı oyunu, Ankara Devlet Tiyatrosu sahnelerinden Büyük Sahnede oynanmaya başlanmak üzeredir. Her yıl oyun yazmakta ve oyunlarını kolaylıkla kabul ettirmekte olan yazarın, geçen yıllarda oynanan oyunlarını gören sanat çevresindekiler bu oyunda çok kötü olması gerektiği kanısında birleşmektedirler.

Ömür
boyunca
AYLIK
GELİR
TÜSTAV

44 Kelt. 60

TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI

DOST YAYINLARI

Roman :

1 — Acemiler, Hikmet Erhan Bener (*)	200
2 — Sokaktaki Adam, Attilâ İlhan (Ciltli)	600
3 — Babamla Geçen Günler, Clarence Day (*)	200
4 — Hasangiller, Tarık Dursun K.	200
5 — Gordium I, Hikmet Erhan Bener	250
6 — Hatırladıklarım, Eleanor Roosevelt (*)	150
7 — Üç yüzlü Adam, H. A. Philbrick (*)	100
8 — Şehir Çocuğu, Herman Wouk (*)	100
9 — Abraham Lincoln, Emil Ludwig (Ciltli)	400
10 — Kiralık Oda, Georges Simenon	200
11 — Sank, Alexander Weisberg	200
12 — Polis Mulfettiği Kadavra, Georges Simenon	300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, Attilâ İlhan	300
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, Memduh Şevket Esendal	400
15 — Otlakçı, Memduh Şevket Esendal (Ciltli)	600
16 — Mendil Altında, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) ...	600
17 — Belâh Yer, Erskine Caldwell - (Ciltli)	600
18 — Ne Ekersen, Mehmet Seyda	400
19 — Dünya Evi, Orhan Kemal	500
20 — Kızgın Toprak, Jorge Amado	600

Hikâye :

1 — Karınca Yuvası, İlhan Tarus (*)	125
2 — Dost, Vüs'at O. BENER (*)	125
3 — Grev, Orhan Kemal (Ciltli)	300
4 — Tepedeki Ev, Umran Nazif	100
5 — Şu Babamın İşleri, Carlos Bulosan	200
6 — Kardeş Payı, Orhan Kemal	150
7 — Topal Koşma, Nezihe Meriç	200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer	100
9 — Yaşamaz, Vüs'at O. Bener	200
10 — Bozbulanık, Nezihe Meriç (2. Baskı)	200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : Salim Sengil	100

Şiir :

1 — Memleket Saat Ayarı, S. Aldanır (*)	100
2 — Dünya Güzel Olmalı, Mehmed Kemal	100
3 — Sisler Bulvarı, Attilâ İlhan (2. Baskı)	300
4 — Haraçmezat, Suat Taşer	100
5 — Anzelha, Halim Yağcıoğlu	100
6 — Yanık Sarı, Ahmet Köksal	100
7 — Cümbüşcübaşı, Erdümdend Uçarı	100
8 — Yağmur Kaçağı, Attilâ İlhan	200
9 — Köroğlu, İlhan Berk	200
10 — Hacivatın Karısı, Salâh Bırsel	200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, Ö. F. Toprak	200
12 — Sultan Palamut, Metin Eloğlu (*)	200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel	400
14 — İki Dal, Celâl Vardar	100
15 — Manilerimizden, Dr. İlhan Başgöz	200
16 — Duvar, Attilâ İlhan (2. Baskı)	200

(*) İşaretiler tükenmiştir.